

รายการอ้างอิง

- กีกฤทธิ ปราโมท, ม.ร.ว. สัมภาษณ์, อ้างถึงใน อารดา สุमित. ละครในของหลวงในรัชกาลที่ 2.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2516.
- จตุพร รัตนวราหะ. ผู้อำนวยการสถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน
2544.
- เจือ สตะเวทิน. ตำรับวรรณคดี. กรุงเทพมหานคร: เกษมสัมพันธ์วิทยา, 2532.
- ดำรงราชานุภาพ, กรมพระยา. ตำนานละครอิเหนา. พระนคร: ชนบุรี: ปิณฑนาการพิมพ์, 2507.
- ดำรงศักดิ์ นาฎประเสริฐ. อาจารย์ 2 ระดับ 7 วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง. สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม
2544.
- ทองสุข จำเริญพฤกษ์. อาจารย์ 2 ระดับ 7 วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม
2544.
- ทัศนีย์ ขุนทอง. ผู้อำนวยการสอน คีตศิลป์ไทย สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร. สัมภาษณ์,
27 ธันวาคม 2544.
- ชนิด อยู่โพธิ์. การละเล่นสมัยอยุธยา รวมปาฐกถางานอนุสรณ์อยุธยา 200 ปี. พระนคร: โรงพิมพ์
คุรุสภา, 2516.
- ชนิด อยู่โพธิ์. ศิลปะละครนอกหรือ คุ่มี่อนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2531.
- นาค ใจอารีย์. อันเนื่องมาแต่วรรณคดี. พระนคร: โรงพิมพ์องค์การค้ำคุรุสภา, 2507.
- นิยะดา สาริกภูติ. ความสัมพันธ์ระหว่างละครไทยและละครภารตะ. กรุงเทพมหานคร: แม่แฝง,
2543.
- นิยะดา สาริกภูติ. ความสัมพันธ์ระหว่างละครไทยและละครภารตะ. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร-
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. สัมภาษณ์, อ้างถึงในอารดา สุमित. ละครในของหลวงในรัชกาลที่ 2.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2516.
- ประดิษฐ์ ศิลปสมบัติ. อาจารย์ 2 ระดับ 7 วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 28 กันยายน
2544.
- ประพันธ์ สุคนธชาติ. พระพิราพ. กรุงเทพมหานคร: ศิริพร, 2522.

ประเมษฐ์ บุญยะชัย. อาจารย์ 3 ระดับ 8 วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2544, 8 มิถุนายน 2545

ปัญญา นิตยสุวรรณ. เบิกโรง: การแสดงในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง. เล่มที่ 8.

กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.

พงษ์สวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. อาจารย์ 2 ระดับ 7 วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง. สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2544.

ปิ่น มาลากุล, ม.ล. งานละครของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2518.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2530.

พนิดา สิทธีวรรณ. รำไทยและเบิกโรงมหรสพ. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2522.

พระมหานาควัดท่าทราย. บุญโหม่ท้าวคำฉันท์. พระนคร: กรมศิลปากร, 2503.

พระมหาราชครู. สมุทรโฆษคำฉันท์. กรุงเทพมหานคร: องค์การตำราดุสฎา, 2528.

พะอบ โปษกฤษณะ. วรรณกรรมประกอบการเล่นหนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี.

กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2520.

พุดมีาศ พุ่มพวง. วิเคราะห์บทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540.

มนตรี ตราโมท. สัมภาษณ์, อ้างถึงใน อารดา สุมิตร. ละครในของหลวงในรัชกาลที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

รอง ศยานนท์ และคณะ. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ถึง แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช. กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515. อ้างถึงใน พิเชิด อคินิจ. วรรณกรรมไทยสมัยสุโขทัย-กรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์, 2536.

ศิลปากร, กรม. บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์, 2540.

ศิลปากร, กรม. บทละครชุดเบ็ดเตล็ดในเรื่องรามเกียรติ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2519.

ศิลปากร, กรม. ละครวังสวนกุหลาบ. กรุงเทพมหานคร: พิรสเกล, 2545.

สมศักดิ์ ทัดดี. อาจารย์ 3 ระดับ 8 วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 10 กันยายน 2544.

สุนทรภู่. บทเห่กล่อมพระบรรทม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2510.

สุนนมาลย์ นิ่มเนติพันธ์. การละครไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2537.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

เสฐียร โกเศศ และ นาคะประทีป. เมขลา-รามสูร. พระนคร: กรมศิลปากร, 2507.

เสาวณิต วิงวอน. อาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดี ภาควิชามนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2545.

อภาภรณ์ ทองไกรแสน. อาจารย์ 2 ระดับ 7 วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง. สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม

2545.

อารดา สุมิตร. ละครในของหลวงในรัชกาลที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

- บทเบิกโรงที่แสดงเป็นเรื่องเป็นราว
- บทพระราชนิพนธ์เบิกโรงรามสูรชิงแก้ว
- บทเบิกโรงเมขลา-รามสูร บทครุฑมุล ยมะคุปต์
- บทละครรามสูรบรรพชุน แสดง ณ วังปลายเนิน

บทเบิกโรงที่แสดงเป็นเรื่องเป็นราว

บทละคร ตอนพระนารายณ์ปราบหนทุก

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ ทั้งหมด เว้นแต่บท

นางนารายณ์รำ เป็นบทครั้งรัชกาลที่ ๑ ทรงแก้เล็กน้อย

๑ เมื่อครั้ง พระนารายณ์เทวราชาอาหาญ คำนับรับเทพโองการ พจมานพระศุภีผู้พี่ยา ให้ไปสังหารผลาญนทุก ซึ่งราญรุกเทพไทด้วยใจกล้า เพราะได้พรนี้เพชรสำเร็จมา แต่พระองค์ ทรงสัญญาว่ายักษ์ดี บังคมพระสยมภูวนาถ กราบลงแทบบาทบาศรีแล้วเสด็จออกมาปล้นทันที จรลีลาตรงแถวทาง เนินไศลไกรลาสบรรพต ทรงกำหนดคำริตริต่างต่าง เพื่อจะเป็นอุบายทำลาย ล้างนทุกให้สร้างเสื่อมเสียฤทธิ์ ทำไฉนหนอไอ้ยักษ์ตนนี้ จะเสียที่มีนิ้วไม้ศักดิ์สิทธิ์ จำจะแปลง แสร้งเป็นนางนฤมิต ไปล่อจิตมันให้หลงพะวงไป แล้วชี้ขามันเข้าเองในเพลงรำ จนล้มคว่ำลงให้ กูขึ้นเหยียบได้ คำริแล้วยุรยาตราลีลาไป หาที่ซึ่งจะได้พบประสพยักษ์

๑ ๑๒ คำ ๑ เพลงร้าย

๑ ได้ที่ควรจึงจำแปลงกาย เอื้องย้ายด้วยฤทธิ์สิทธิ์ศักดิ์เพื่อเป็นนาง โนมของนางลักษณ นางทั้งไตรจักรหาไม่มี ๑ ๒ คำ ๑ ตรี

๑ แปลงให้เห็นเป็นเทพอัปสร งามอนอ่อนนงค์ดำรงศรี กรายกรสัญญาจรไปในที่ ยังทาง ที่นั้นทุกจะเดินมา ๑ ๒ คำ ๑ เพลงช้า

๑ บัดนั้น นนทุกฤทธิไกรใจกล้า ถึงขณะสบายใจได้เวลาก็ลอยหน้าตาเห็นเดินไป

๑ ๒ คำ ๑ เชิด

ชมโฉม

๑ เหลือบเห็นสตรีวิไลลักษณ์ ผิวพัคตร์ผ่องเพียงไขไซ งามโอษฐ์งามแก้มงามจู่ไร
งามนัยน์เนตรงามกร งามถันงามกรรมงามขนง งามองค์ยิ่งเทพอัปสร งามจริตกริยางามงอน งามเอว
งามอ่อนประหลาดตา ถึงโฉมขององค์ลักษมี พระสุรัสวดีเสนาหา สิ้นไทรภพจบสวรรค์ชั้นฟ้า ไม่มีที่
จะมาเปรียบเทียมทัน คูไหนก็เพลินจำเรียวรัก ในองค์นงลักษณ์สวาสวรรค์ ยิ่งพิศยิ่งคิดผูกพัน ก็เดิน
เดียดเลียดกระชั้นชิดเข้าไป ๑ ๘ คำ ๑ เข้าม่าน

ชาติรี

๑ โฉมเฉลา พี่เห็นเจ้าเข้าก็คิดพิสมัย เจ้ามาแต่สวรรค์ชั้นใดสมญาว่ากระไรนั้นเทวี
ประสงค์สิ่งอันใดจะใคร่รู้ ทำไม่ได้มาอยู่ที่นี้โฉมผู้เดียวเที่ยวอยู่คังนี้ มารศรีจึงแถลงแจ้งกิจจา
๑ ๔ คำ ๑

ร้าย

๑ เมื่อนั้น นางนฤมิตมีฤทธิ์แก่กล้า ไ่วจริตคิดการมารยาชำเลื่องนัยนาแล้วตอบไป
เหตุไฉนจึงได้มาไต่ถาม ลวนลามบุกรุกเข้ามาใกล้ ท่านนี้ไม่มีความเกรงใจ เราเป็นข้าใช้ในเจ้าโลกา
พนักงานพื่อนร่ำระบำบัน ชื่อสุวรรณอัปสรเสนาหา ไม่สู้สบายกายจึงมาหวังว่าจะให้คลายกาย
เราร้อน ๑ ๖ คำ ๑

โถม

๑ สุดสวาท โฉมประหลาดล้ำเทพอัปสร ทั้งวาจาจริตก็งามงอน ควรเป็นนางพื่อน
วิไลลักษณ์ ความจริงอย่างไรในใจเจ้า หน้าเบางแถลงแจ้งประจักษ์ ถ้าวาสนาควรคู่บารุงรัก ก็จจะ
เป็นภักดีผลสืบไป อันตัวพี่มิได้ลวนลาม จะถือความสิ่งนี้ไม่ได้ สวาสวรรค์ขวัญฟ้ายาใจ พี่ไว้คู่อยู่จง
ได้ปรานี ๑ ๖ คำ ๑

ร้าย

๑ เมื่อนั้น นางเทพนิมิตโฉมศรี ค้อนแล้วตอบปลิ้นทันที่ว่านี้ไพเราะเสนาะใจ อันซึ่งจะ
ฝากไมตรีซ้ำ ข้อนั้นอย่าว่าหาว่าไม่รู้ไม่เราเป็นนางร่ำระบำใน จะมีมิตรที่ถุทัษผูกพัน ในการนักร้องเพลง
พื่อน จึงจะพื่อนด้วยความเกษมสันต์ รำได้ก็มารำตามกัน ดังนั้น จะสมถวิลจินดา ๑ ๖ คำ ๑

๑ บัดนั้น นนทุกฤทธิไกรใจกล้า หลงไหลในหลมารยา ก็ปริดาเกษมสันต์พันทวี ยิ้มแล้ว
จึงกล่าวสุนทร คูรนางฟ้าเฉลิมศรีเจ้าจักปรารมภ์ไปไยมี พี่เป็นคนเก่าพอเข้าใจ เชิญเจ้ารำเถิดนะ
นางฟ้าให้สิ้นท่าที่นางจำได้ ตัวพี่จะรำตามไป มิให้ผิดเพลงนางเทวี พัน ในการนักร้องเพลงพื่อน
จึงจะพื่อนด้วยความเกษมสันต์ รำได้ก็มารำตามกัน ดังนั้น จะสมถวิลจินดา ๑ ๖ คำ ๑

๑ เมื่อนั้น นางนฤมิตมีสวัสดิ์ศรีศรี เห็นนนทุกหลงกลก็ยินดี ทำที่เขื่องกรายให้ยวนยิน
๑ ๒ คำ ๑ เจรจา

ชมตลาด

๑ เทพพนมประณมพรหมสี่หน้า สอดสร้อยมาลาเจดฉิน ทั้งกว้างเดินดงหงส์บิน กิริน
เลียบถ้ำอำไพ อีกช้านางนอนภรมเกล้า ทั้งเขกเด้าผาลาเพียงไหล่ เมขลาโยนแก้วแว่วไว มยุรศฟ้อน
ในอัมพรยอดตองต้องลมพรหมนิมิต อีกทั้งพิสมัยเรียงหมอน ย้ายท่ามัจฉาชมสาคร พระศรีกรขว้าง
จักกุธธิรงค์ ฝ่ายว่านทุกที่รำตาม ด้วยความพิสมัยไหลหลง ถึงท่านาคาม้วนหางวง ก็ชี้ตรงเพลา
พลันทันใด ๆ ๘ คำ ๆ เพลงซ้ำ

ร้าย

๑ ด้วยนิ้วเพชรเรื่องฤทธิ์สิทธิ์ศักดิ์ ข้ายักษ์หักลงไม่ตรงได้ ขุนยักษ์ล้มชะมำกว่าไป
ตกใจร้องระงมไม่สมประดี ๆ ๒ คำ ๆ โอด

๑ เมื่อนั้น นางนารายณ์นฤมิตวิจิตรศรี ครั้นยักษ์ล้มลงเห็นเป็นที่ ก็คืนที่เป็นนารายณ์
กลายไป ๆ ๒ คำ ๆ รัว

๑ ธรณีตรีจักรท้าวธู สี่หัตถ์ยุคยัดมั่นไม่หวั่นไหว เสด็จขึ้นเหยียบยักษ์นั้นทันใด
ตั้งพระทัยจะสังหารราญรอน ๆ ๒ คำ ๆ

๑ บัดนั้น นนททุกุศลมือตีนอ่อน เห็นพระองค์ทรงสังข์คทาธร เป็นสิ่กรก็รู้ประจักษ์ใจ
ว่านารายณ์มาจำแลงแผลงฤทธิ์ล้างจะล้างชีวิตให้ตกภัย ร้อนตัวกลัวจึงถามความไป โทษซ้ำเป็นโฉน
จงตรัสมา ๆ ๔ คำ ๆ

๑ เมื่อนั้น พระศรีกรเรื่องฤทธิ์ทุกทิสา จึงตรัสตอบว่าตัวมึงชั่วช้า โทษมึงถึงควรม่าเสีย
ยิ่งนัก เพราะมึงทะเล้งจิตคิดเกินเหตุไม่เกรงเดชพระเป็นใหญ่ในไตรจักร ชี้นิ้วเพชรฆ่าหมู่สุรารักษ์
เพราะโทษหนักมึงจึงวายปราณ ๆ ๔ คำ ๆ

๑ บัดนั้น นนททุกฟังพระบัญชาจึงว่าขาน ว่าถ้าโทษซ้ำนี้มีประมาณ ควรการที่จะผลาญ
เสียบัดนี้ ไยพระองค์ไม่ทำตรงซึ่งหน้ามามารยาแปลงเป็นหญิงไม่บดสี่ ชะรอยจะหวาดหวั่นพรั่นนิ้ว
นี้ จะชี้สู้พระองค์นั้นให้บรรลัย ตัวซ้ำนี้มีแต่สองมือ ดังฤจะสู้สู้กรได้ ถ้าสี่มืองดั่งพระองค์ผู้ทรงชัย
ที่ไหนจะทำได้ดังนี้ ๆ ๖ คำ ๆ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์ศักดิ์สิทธิ์ฤทธิ์เรื่องศรี จึงตรัสตอบให้ฟังไปดังนี้ ว่าซึ่งกูเป็น
สตรีทำที่มา เพราะว่ามึงจะถึงแก่ความตายฉิบหายด้วยหลงเล่ห์เสนาหา ตามวิสัยไอ้ระยาตำซ้ำ จนนิ้ว
เพชรฆ่าตัวมึงบรรลัย ชาตินี้มือมึงมีแต่สอง มึงจงไปรับรองเอาชาติใหม่ กูขออวยอำนาจพรมึง
สิบเศียรได้แล้วให้มีสี่สิบกร ถือเทพศาสตราท้าวธูเป็นเครื่องยุทธมิกำลังทั้งสี่ปีศร กูจะเป็นเช่น
มนุษย์สองกร ไปสังหารราญรอนมึงอีกที ให้สิ้นวงศ์พงศ์ยักษ์ศักดิ์ดา ประจักษ์แก่เทวาทุกราศี ทำ
โลกให้เกษมเปรมปรีดี เพราะไม่มียักษ์อาชรรณ์ ตรัสแล้วทรงแสดงแผลงฤทธิ์ ทำทศน้อยใหญ่ให้
ไหวหวั่น ทรงสาปปราบอสูรนนทุกนั้น ให้พลันอันตรธานสูญไป ๆ ๑๒ คำ ๆ คุกวาทย์ (ยักษ์วิ่ง
เข้าโรงเสีย)

๑๐ ครั้นเสร็จการกำราบปราบหนทุก ให้เป็นสุขทั่วเทพน้อยใหญ่ พระนารายณ์เรื่องศรีมี
ชัย เหาะไปสู่ที่เฝ้าเจ้าโลกา ไป ๑ ๒ คำ ๑ เหาะ

ดวงพระธาตุ

๑๑ เรื่องนารายณ์กำราบปราบหนทุก ในคืนไตรดาศุคโบราณว่า เป็นเรื่องดึกดำบรรพ์สืบ
กันมา ครั้งกรุงศรีอยุธยาเอามาใช้ เบิกโรงงานการเล่นเต็นรำ ที่เริ่มมีพิธีทำการใหญ่ สำหรับโรง
นางพื่อนละครใน แสดงให้เห็นครูผู้สอนรำ มีที่ท่าต่างต่างอย่างนารายณ์ เชื่องกรายโดยนิยมคมขำ มี
ชื่อเรียกท่าไว้ให้ศิษย์จำ จะได้ทำให้ต้องแก่คลองการ บัดนี้เราได้รำทำบท ให้ปรากฏโดยแสดง
แถลงสาร เบิกโรงรำละครก่อนเล่นงาน ชาวเราท่านจงเป็นสุขทุกคนเอย ไป ๑ ๘ คำ ๑ พระยาเดิน
(แล้วลาโรง)

บทเบิกโรงยักษ์สองกรรวิก

พระบวรราชนิพนธ์กรมพระวังบวรมหาดิศัย

กราวใน

๑๒ มาจะกล่าวบทไป ถึงสองกรรวิกยักษ์ พี่น้องสำแดงแผลงศักดา เหาะมาแต่ริมหิม
พานต์ ถึงป่าใหญ่ไม่รังบั้งรุ่ม เนินพนมแนวน้ำท่าละหาน เห็นสัตว์ลึงว้างเผ่น โผนทะยาน ขุนมารยินดี
ปรีดาเงื้อกระบองลงแรงแกว่งกวัด ไล่สกัดโคกระหิงมหิงสา มุคซ้างง้างวงหักงา ฟันฟาดพิฆาต
ฆ่ามฤคิ ๑ ๖ คำ ๑ เชิด

๑๓ จับตัววัวควายได้หลายสิบ กินคิบอ้มท้องสองยักษ์ มาธารน้ำชำระอินทรีย์ พูคาพาที่
กันไปมา ๑ ๒ คำ ๑ เจรจา

๑๔ เมื่อนั้น อสูรสองกรเชษฐา ว่าแก่กรรวิกอนุชา พี่คิดแค้นทเวาไม่วายเว้น กลิ้งศิลาโต
ถนัดให้ปลัดตก ทับอกบิดาเราอัสถุ ป่านี้เป็นที่ชอบกลครัน มาช่วยกันตั้งกิจพิธี ให้อากาศร้อนเรง
เป็นเพลิงกรด ทั่วทศทวาราศี ถึงพรหมินทร์อินทราที่กล้าดี ครั้งนี้ให้จับหายวายปราณ

๑ ๖ คำ ๑

๑๕ เมื่อนั้น วรวิกวงศากล้าหาญ ติใจไม่ขัดทัดทาน จะทำการแก้แค้นแทนบิดา แล้วยักษ์พี่
น้องสองตน เข้าได้ตั้งรังใหญ่ใบหนาต่างขึ้นนั่งเหนือแท่นแผ่นศิลา หลับเนตรภาวนามหามนต์
๑ ๔ คำ ๑ ตรีระ

๑๖ เดชะพระเวทวิเศษขลัง ร้อนดั่งเปลวไฟไหม้เวहन เทพไทในสวรรค์ชั้นบน ร้อนรน
วังออกนอกวิมาน ๑ ๒ คำ ๑ เชิด

ยานี้

๑ มาจะกล่าวบทไป ถึงองค์เจ้าไตรตรึงษ์สถาน สถิตเหนือแท่นแก้วสุรگانต์ ให้อ้อน
 ร่ายอุทัยดั่งไฟฝน จึงแลเล็งเพ่งทิพย์นัยน์เนตร ทว่าประเทศทุกตำแหน่งแห่งหน เห็นยักษ์พี่น้องสอง
 ตนร่ายมนต์มีฤทธิ์ตั้งพิธิ หวังจะให้ไฟกาลผลาญเผา เทพเจ้าเมืองฟ้าทวารวดี จะคิดการแก้ไขอสูรี ให้
 เสียกิจพิธิทั้งสองรา ๑ ๖ คำ ๑

ร่าย

๑ จึงเอาความนิมิตด้วยฤทธิ์ เป็นอัปสรสาวศรีเสนาหา ลอยลี้พลิวลมพัดพา เลื่อนล่อง
 ฟ่องฟ้าลงไป ๑ ๒ คำ ๑ รวี เชิด

๑ เลื่อนลอยมากกลางอากาศ โอภาสงามแข่งไขว่เหาะอ่อนร่อนราคลาไกล
 อรไทหลงยังปิดพิณ ๑ ๒ คำ ๑ เพลง

๑ เข้าตรงท่ามกลางหว่างพี่น้อง เห็นสองกุมภภัณฑ์ไม่ผันผินทำเป็นกระแอมไอให้ไต่ยัน
 จะลวงล้างอสุรินทร์ให้มรณา ๑ ๒ คำ ๑

๑ เมื่อนั้น พี่น้องสองอสูรยักษา แว่วหวาดประหลาดเหลือลืมหิตา เหลือบมาเห็นนางรูป
 ร่าเงาม อสุรินทร์สิ้นสติตะลึงหลงรูปทรงสี่เหลี่ยมเรืองอร่าม ให้คิดรกร้อนใจดั่งไฟลาม ลากตาม
 มาลอยลอยไม่ปล่อยไป เข้าชิงกันเกี่ยวนางพลางสัพยอก หยิกหยอกยืมพยัคด้วยรักใคร่ พี่ยุดฉุดฉวย
 ชายสไบ น้องไขว่คว้าขยับจับข้อมือจนวิวาทห่มเถียงกันเสียงดัง ต่างขัดใจไม่ฟังกำลังคือ ทั้งสองข้าง
 ข้อมแข็งเข้าแย้งยื้อ อึงอ้ออะอะไม่ละกัน ๑ ๘ คำ ๑

๑ เมื่อนั้น อสูรสองกรพุดผ่นผ่น เข้าเป็นน้องของเราแยงเยาว์ครัน จะมีเมื่อก่อนนั้นค่น่า
 ชัง จงยอมยกให้พี่เสียดีกว่า อนุชาค่อยมีเมื่อทีหลัง อย่าเฉียวฉุนหุนหันดันทุรัง จงฟังพี่ว่าโดยดี
 ๑ ๔ คำ ๑

๑ เมื่อนั้น วรวิกไม่วางนาง โคมศรี จึงว่าเราก็เข้ามานั่งตั้งพิธิ นางนี้จึงกำเนิดเกิดมา
 พี่เป็นผู้ใหญ่จงให้น้อง อย่าขัดข้องเคืองคิดริษยา แม้นมิวางนางนี้พี่ฯ กับข้าคงได้ขัดใจกัน ๑ ๔ คำ ๑

๑ เมื่อนั้น อสูรสองกรแข็งขัน ยิ่งพิโรธโกรธเกรี้ยวเคี้ยวฟันว่ากันโดยดีก็มีฟัง ทำทาย
 หมายจะสู้กับกูได้ ไวไยไฮโยโสโอหังเจื่อง่าอาวุธไม่หุดยัง เสียงดังตั้งตืน้องก้องไป ๑ ๔ คำ ๑

๑ เมื่อนั้น วรวิกไม่พรั่นหวั่นไหว กลอกกลับรับรองว่องไวชิงชัยชิงนางไม่วางกัน อสูร
 พี่น้องป้อนปิด หันเหียนเปลี่ยนผลัดผัดผ่นถ้อยที่มีฤทธิ์รบติดพัน เข้าประจัญโจมจับรับรอง
 ๑ ๔ คำ ๑ เชิด

๑ ต่างพิโรธโกรธเกรี้ยวเคี้ยวฟัน กลอกกลับจับกันเคล้าคล่อง ต่างตนต่างตั้งทั้งพี่น้อง
 ถูกกระบองพร้อมกันบรรลัย ๑ ๒ คำ ๑ เชิด โอด

๑)เมื่อนั้น อมรินทร์เห็นยักษ์ตั๊กม้อ คิดสงสารรากษสสลดใจ มาบรรลัษเพราะชิงผู้หญิง
กัน จำจะไปชুবช่วยด้วยเมตตา อย่าให้สองอสุราอาศัย แล้วทรงเครื่องประดับกายพรายพรรณ
ถือพระขรรค์คัลลาคล้อยลอยงมา ๑ ๔ คำ ๑ โคมเวียน

๑)ครั้นถึงจึงลงตรงเนินทราย ที่ยักษ์ฆ่ากันตายริมชายป่า แล้วเสกน้ำมนต์ดับพิษทา
ทั้งสองอสุรารอดชีวิต ๑ ๒ คำ ๑ ตรี

๑)เมื่อนั้น พี่น้องอสุรย์กษี ต่างพินกันได้สมประดี ถูกขึ้นปิดผงกลิตะติเตลาน แล้ว
เหลือบเห็นห้านัยน์สถิตนึ่ง บนบัลลังก์ศิลาใหญ่ไพศาล พิเคราะห์ดูรู้จักว่าม้ฆวาน ต่างบังคมก้ม
กราบเกรงฤทธิ์ แล้วว่าเข้ามาพินกันบรรลัษ เพราะหลงไหลลุ่มตนเป็นคนผิด เหตุไฉนใยจึงรอดชีวิต
ข้ายังคิดกลางแกลงไม่แจ้งใจซึ่งพระองค์ลงมาพนาถิ ชูระมีรื้อนเย็นเป็นไฉน นางนี้ที่ตำแหน่งอยู่
แห่งใด จงโปรดให้แจ้งในกิจจา ๑ ๘ คำ ๑

๑)เมื่อนั้น องค์ท้าวสหสนันย์ไตรตรึงสา จึงว่าท่านใจบาปหยาบช้า ทูจริตริษยาอาธรรม์
มาตั้งกิจพิธีทำการใหญ่ ให้รื้อนไปถึงจนบนสวรรค์ เพราะบาปแก่พี่น้องสองกุมภกันท์ จึงรบราฆ่า
พินกันบรรลัษ เราเมตตาตามาชুবชีวิตท่าน เป็นบุญขุนมารเหมือนเกิดใหม่นางสวรรค์นั้นจะมาพากลับ
ไป อย่าถามไถ่ถึงเขาไม่เข้าการ ที่นี้รู้สีกสำนึกตัว อย่าทำชั่วหยาบช้ากล้าหาญ จงพากันกลับไปให้
สำราญเราจะคืนสถานวิมานบน แล้วชวนสาวสุรางค์นางนิมิต สำแดงฤทธิ์เหาะไปในเวหน ฝ่าย
อสุรพี่น้องทั้งสองตน ก็พากันจรดลโดยเมฆา ๑ ๑๐ คำ ๑ เชิด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทเบิกโรงเรื่องไฟจิตราสูร

พระบวรราชนิพนธ์กรมพระราชวังบวรมหาศักดิ์พลเสพ

ซ้ำ

๑ มาจะกล่าวบทไป ถึงท้าวไฟจิตราสูรยักษา มาจากที่ประชุมอสุรา คืบเข้า
ปรางค์ปราสาทวัง เสด็จออกยังท้องพระโรงชัย เสนาในมายุพาพร้อมพรั่ง เยียดขัดเฝ้าแน่น
ประดั่ง คับคั่งหมูกษัตริย์อสุรีท้าวเธอปราโมทย์สโมสร สดวาทพูนเพิ่มเกษมศรี แสนสำราญผ่าน
พาราธานี เป็นโมลีมานหมู่สุรภาพ บรรดาอัคนีนครประเทศราช ขามขยายฤทธิรอนจรจบ
ทุกนิเวศเขตขอบมานอบนบ ผ่านพิภพผาสุกทุกเวลา ๙ คำ ๙

ร้าย

๑ มีราชธิดาเอกองค์ จูติลงจากดาวดึงศา เป็นอัคนีเมืองบาทบริจา องค์อินทร์เจ้า
ฟ้าสุราลัย เมื่อกุศลจะได้คลคืนสุทัศน์ ให้กรุงกษัตริย์อสุรภาพเป็นใหญ่ รำพึงถึงไอศูรย์โกลิโคย โหด
ไว้โอรสสืบประยูร ตัวเราก็เฒ่าแก่ชรา เหมือนพฤษภาใกล้ฝั่งจะพังสูญ เป็นฤดูแล้งการมาพร้อม
มูล ทุกประเทศหน่อตระกูลกษัตรา จะภิเษกธิดาให้มีคู่ จะได้อยู่ปกป้องครองรักษา ไอศูรย์สมบัติ
ถวัลยา จะให้หาหมู่ประสงฆ์ที่จงใจ ๙ คำ ๙

๑ คิดพลางสั่งมหาเสณี เพลาชายอ่อนศรีร้อนใจ ให้หาหมู่ขัตติยาเข้ามาไว้ หน้า
พระลานชัยจะเลือกดู กุศลใครได้สร้างไว้ปางหลัง แม้นจงหวังบุตริเราชอบคู่ จะเสกให้เป็นเอก
ประชาชู สั่งแล้วเสด็จสู่ตำหนักใน ๙ คำ ๙ เสมอ

๑ บัดนั้น สองเสณีผู้มีอิชฌาสัย นำกษัตริย์ขัตติยาคลาไคลมาเกษยชลาหน้า
พระกาล ๙ คำ ๙ เสมอ

๑ เมื่อนั้น หน่อกษัตริย์มาพร้อมกันช่องแซ่ บ้างเบียดเสียดเยียดขัดกันอัดแอ คอย
ชะเง้อหมายมาดกัลยา ๙ คำ ๙ เจริจา

ยานี

๑ มาจะกล่าวบทไป ถึงองค์สหสนันย์ไตรตรีงศา อาสน์อ่อนแข็งกระด้างอย่าง
ศิลา จึงเล็งทิพญาณลงมาดู เห็นไฟจิตราสูรอสุรี จะให้บุตรินั้นมีคู่ แต่ว่าวาสนานางโคมครุไม่เคย
ควรกับอสุรหมู่มารจำเพาะองค์นางเยาว์กับเรานี้ เคยเป็นที่ร่วมรักสมัคสมาน จะลงไปปลอมยักษ์
ลักนงคราญ ขึ้นมาไว้ยังสถานวิมานฟ้า ๙ คำ ๙

ร้าย

๑ คิดพลางทางสำแดงเพลงเดช โดยประเวศสู่พิภพยักษาหะทะยานผ่านเมฆ
เมฆา มัชฌานตรงมาด้วยเปรมปรีดี ๙ คำ ๙ โคมเวียน

๑ ครั้นถึงจึงลงในวัง กำบังพวกพลยักษ์ ตรีกรรมสำรวจอินทรีด้วยอิทธิฤทธิ์ เทวัญ ฯ ๒ คำ ฯ ตรี

๑ รูปกายกลายเป็นยักษ์แก่ ทำป้อมหน้าตาแลแปรผัน ถือไม้เท้าก้าวเดินงัน พลอมเป็นพลกุมภัณฑ์พุดจา ฯ ๒ คำ ฯ เจริ

๑ เมื่อนั้น ท้าวไพจิตราสูรย์กษา ครั้นบ่ายชายแสงสุริยา จึงสั่งสุชาดาอย่าใจ ให้ ทรงเครื่องประดับพระบุตรี ไปเลือกคู่ที่ชอบอัชฌาสัย แม้นประสงค์ตรงกษัตริย์องค์ใด จงเสี่ยงพวง บุปผาให้เกิดกัลยา ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระบุตรีมิใคร่จะเงยหน้า จะไปเลือกคู่ชายชายพักตรา กัลยาช่อท้อ รอรุ่ง ต่อบิดรอนเดือนจกเคลื่อนคลาศ ลงจากปรางค์มาศถวิลหวัง พระพี่เลี้ยงคลอเคียงยั้งเมียงยั้ง มิใคร่จะตั้งองค์อ่อนระทวยเดิน ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๑ ครั้นมาถึงหน้าเกชาลา พักตราผิดเผื่อคระกางเงิน เมียงชม้อยคล้อยชะเง้อเมิน เมื่อได้เกินหาญหักผืนพัศตร์ราน เห็นลูกเหล่าท้าวพระยาไม่น่ารัก แต่ล้วนยักษ์หยาบซำกล้ำหาญ บ้างยักคิ้วหลิวต่านำรำคาญ เขาวมาลัยหมางเมินดำเนินมา ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พวกหนุ่มหนุ่มกุมภัณฑ์หรรษา เห็นรูปทรงงนงนุชสุชาดา ต่างต้องตา ต้องจิตคิดใจ บ้างแทรกเสียดเบียดเพื่อนเขยื้อนขยับ บ้างนั่งทับบนตักผลักไส ถู้งเถียงเถียงอิงคะนึ่ง ไป ตั้งใจดูนางไม่วางตา ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ฝ่ายยักษ์แก้วมัจฉวนหาญกล้า ทำงุ่นง่านชานชมงมมา คุณุชสุชาดา ลาวัดย์ งามละม่อมพร้อมพริ้งพิมพ์พัศตร์ น่ารักน่าชมคมสัน ทรวดทรงขงนงนงนุชกรรม สारพัน ผุดผาดเพียงบาดตา ชมพลงทางคิดพิชฐาน ให้หม่อมมารเห็นพัศตร์เป็นยักษ์ แต่โฉมขององค์อัศรชยา แลมาให้เห็นเป็นสหัสสนัยน์ ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น สุชาดานารีศรีใส เคยเป็นคู่กุศลลใจ ชำเลียงไปเห็นพัศตร์มัจฉวน เขียวอำไพวิไลลักษณ์ น่ารักรูปทรงสงัดฐาน พอเนตรสบหลบองค์นงนุชราญ เขาวมาลัยหมาง เมินสะเทินที จึงเสี่ยงพวงมาลัยที่ในหัตถ์ ตั้งสัตย์เสนหาของมารศรี แม้นคู่ครองของข้าคนนี ให้มาลิ สวมหัตถ์ตั้งสัจจา เสี่ยงพลงขามเงินสะเทินจิต ให้คิดระคายอายหนักหนา แอบพี่เลี้ยงเมียงเมิน พักตรา กัลยาโยนพวงมาลัยไป ฯ ๘ คำ ฯ เจริ

๑ เมื่อนั้น อมรินทร์อินดิจะมีไหน กลับกายกลายเป็นสหัสสนัยน์ เข้าไปกลางหม่อมมาร ประคองเคียงองค์นงนุชลักษณ์ อุ่มสะพักพามาจากหน้าฉาน ฝ่ายองค์จิตราสูรแลหม่อมมาร ก็ล้อมไถ่รอน ราญอมรินทร์ อมเรศมิได้ยอต่อ ด้านต่อผกผันประจันผิน อสุรย์กษัตริย์คั่นดาชกลาดดิน อมรินทร์เหาะ ไปยังไตรตรึง ฯ ๖ คำ ฯ เจริ

มหาพลี

ขานี้

๑)เมื่อนั้น	องค์ท้าวธาดามหาศาล
ประสงค์จ้านงสิ่งสราญ	ให้มีทั่วสถานแผ่นดินไพท
หวังสุขแค่จอมกษัตริย์	บำรุงรัฐสีมาประชาศัย
หวังความสวัสดิมีชัย	ทั่วไปในมนุษย์นิกร
จึงตรัสสังนารทมนีศรี	ให้เชิญเทพเทวีศรีสมร
ถ้วนทั่วทุกชั้นอัมพร	ให้มาสโมสร ณ ที่นี้ ฯ

๑ ๖ คำ ฯ

ร้าย

๑)บัดนั้น	พระนารทรับสั่งใส่เกศี
บังคมลาออกมามีชาติ	รีบรีไปเชิญเทวีฤ

เสมอ และเหาะ ๒ คำ ฯ

(เทวดานางฟ้าออกมา, เข้าแถวเรียบร้อยแล้ว, พระอิศวรกับพระอุมาออก, แล้วพระนารายณ์. ในที่สุด มีผู้ยกเครื่องบูชามาตั้งเสร็จแล้ว พระพรหมธาดาจึงออก)

ร้าย

๑) เมื่อนั้น	องค์พระโตเกษรังสรรค์
ครั้นพร้อมทวยเทพเทวีฤ	จึงผายผันสู่ที่พิถีการ ฯ

พราหมณ์เข้า ๒ คำ ฯ

แขกบรเทศ

๑)จตุรูปเทียนแจ่มจรัส	ไหว้พระไตรรัตน์ไพศาล
อีกทั้งปรพรหมทรงญาณ	ตั้งสัตย์อธิษฐานสวัสดิ ฯ

๒ คำ ฯ

คำบูชา (พระธาดาวาเอง.)

๑) โอม นโม พุทธรัตน สรณคัจฉามิ , โอม นโม ธรรมรัตน สรณคัจฉามิ,
โอม นโม สังฆรัตน สรณคัจฉามิ.

๑ ข้าขออุทิศบังคม

ทศพลญาณดิเรกคุณ
เป็นที่พึ่งแก่สัตว์ปวง
หนึ่งนมัสการพระธรรม
ตรีสประกาศประกาศิต
หนึ่งประนมกรไหว้พระสงฆ์
ทรงพุทธศาสน์สมบูรณ์

องค์บรมศาสดาจารย์
สุนทรโลกโมลี
ให้ลู่ดวงผันสงสาร
คือถ้อยคำพระโลกนาถ
เพื่อจรงจิตสุทธิสุนทร
ผู้ดำรงธรรมทายาท
มิให้สาบสูญสักขณะ

๑ พุทธเตชณะ, รัชมเตชณะ, สังฆเตชณะ, อินทเตชณะ, พรหมเตชณะ,

เทวเตชณะ.

๑ ขอเคชะพระรัตนไตรย์

อีกทั้งอมรเทเวศร์ทุกราศี
พระพรพรหมผู้รังสรรค์
และเทพสถิตย์ในวังรัตน์
ทั้งที่มีอำนาจบำรุงรักษา
ทั้งเทพพิทักษ์ป่าดง
จงช่วยอภิบาลบำรุง
สยามวิชิตนราธิบดิน
นฤโสภณรินตรา
พระหฤทัยแผ้วทุกข์
หนึ่งจงอภิบาลด้วยดี
อย่ามีพระโรคภัยพิบัติ
พลพระยศทุกทิวา
ราชนิเวศน์วังหลวง
จงช่วยสมานไมตรีจิต
อย่าแก่งแย่งศุขยา
กิจดำรงศุภวันัย
เปรมกมลทั่วเมือง
อย่ากล้ำกลายสยามรัฐ
ดั่งนิยมนเจ้าหล้า
กล่าวพร้องพร้าถวาย

เป็นนิรติไสยบุญเขต
มีอาทิอินทโรคม
สยามเทวัญอันเรืองฤทธิ์
บรมเสวตฉัตรรัตนสิงหาสน์
สยามสีมาอาณาจักร
ไพโรพงถ้ำลาละหาน
ผดุงบรมบพิตร
ให้เกษมศรีนฤโรค
พระวรกายแผ้วภัย
เป็นสุขทุกทิวาร
องค์พระราชินีมารดาโลก
สิทธิสารพัฒมโนรถ
หนึ่งจงรักษาขอบเขต
ปวงภัยอย่าแผ้วพาล
ข้าราชการทุกตำแหน่ง
จงอุตสาห์ปฏิบัติ
จงอุตสาห์ปฏิบัติ
สิ่งขุ่นเคืองข้อร้าย
จงสุขวิมลโนคม
สฤชคิสมดั่งข้า
นี้

๑ สัพพะ สิทธิ ภวันตุเต

๑ ขอพรจงประสิทธิ์

พระวงศ์และเหล่าข้า

สาธุการ ฯ

ร้าย

๑ เมื่อนั้น

มีความชื่นชมยินดี

จึงตรัสชวนเทวีศรีสมร

ราชบิดาตทพนาญา

นนท์จึงคิดตะโพนใหญ่

คนธรรพ์บรรเลงเพลงละลาน

เพลงช้า ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

ยินดีด้วยการพลีกรรม

พ่อนร่าทำท่าสง่าเลิศ

กวดแกว่งคฑารูจี

นารถคิดพิณประสานเสียง

คนธรรพ์ผู้เป็นบริวาร

กลม ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

ตรัสเรียกภระตมุนี

ดูภระตผู้ฉลาด

อันการรื่นเรียงบรรเทิงใจ

๔ คำ ฯ

เจรจา

พระพรหม - ดูภระตมุนี วันนี้ท่านได้เตรียมการเล่นเปนเครื่องบรรเทิงใจ

ไว้บ้างเลา

พระภระต - ข้าพระบาทได้เตรียมนาฎกัศคักดาบรรพ์ไว้เล่นถวายหมายพื่อให้
เป็นเครื่องบรรเทิงแก่ทวยเทพและมนุษย์บรรดาที่มาสโมสรประชุมอยู่ ณ ที่นี้

พระพรหม - ดีแล้ว ถ้าเช่นนั้นจงลงมือเล่นละครคักดาบรรพ์ของท่านเถิด

แต่บพิตรเจ้าหล้า

สุขสิ้นทั้งผอง แม่นเทอญ ฯ

ฝ่ายองค์พระจอมคีรีศรี

ในกิจพลีของพรหมา

เราทั้งสองมาพื่อนร่าทำ

เพื่อทวยเทวาได้สำราญ

เพื่อให้จังหวัดจะจ้าน

เสียงสมานไพเราะเสนาะกรรณ ฯ

ฝ่ายพระพิษณุรังสรรค์

ทรงธรรม์สำแดงยินดี

กรเชิดชูจักร์มณีศรี

ตามที่มณฑลนาฎิการ

สำเนียงสุนทรอ่อนหวาน

ต่างประสานดุริยะดนตรี ฯ

จึงท้าวธาดาเรืองศรี

แล้วมีบัญชาสั่งไป

ครุณาฎยะศาสตร์ผู้ใหญ่

มีบ้างอย่างใดจงจัดมา ฯ

ร้าย
©เมื่อนั้น
กัมเกล้ารับเทพบัญชา
เสมธร ๒ คำ
พระภะรตมุนีมีสง่า
ออกมาจัดเล่นดีกคำบรรพ์ ฯ
(พระเปนเจ้าและเทวดาพากันเข้าโรง.)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุยี่เสียงลูก

ร้าย

◎มาจะกล่าวบทไป
เข้ามานานมาไม่ลาด
จึงเดินออกมาหน้ากุฎี
ประคองทั้งสองลูกชาย
เพลง ๔ คำ ฯ

ถึงตรีกาต้ญญะดาบศ
บัดนี้ถึงกำหนดจะพ่อนกาย
กล่าวชวนบุตรโถมฉาย
ผันผายไปยังฝั่งคงคา ฯ

สมิงทอง

◎เดินทางกลางไพรใหญ่กว้าง
ผลิดอวออกผลนานา
ชี้ชวนลูกคู่มู่วิหค
โกกิลาร่าร้อง โผผิน
จากวากยามจากคู่มันไป
มถุคินกินหญ้าเหลืองมาเห็น
เหล่าลิงวิ่งเล่นอยู่ข้างบน
พระมุนีชี้พลางทางครรรไล
อุ้มกุมารสองไว้มิได้ทิ้ง
เชิด ๑๐ คำ ฯ

เดินทางพลางคู่มู่วิหค
พระสิทธิธาเก็บให้กุมารน้อย
แฝงไม้ใบดกแล้วพุดจ้อยจับใจ
พลางกินผลไม้สุกใส
โหยให้ราวเสียงสำเนียงคน
ก็รีบเร่งลี้ไปในไพรสมถ์
มันชุกชุนทำขู่จันจริง
มิได้เอาใจใส่แก่ลูกหญิง
ฝ่ายบุตรก็วิ่งตามมา ฯ

ร้าย

◎ครันถึงซึ่งฝั่งนทีศรี
เห็นนางสาวหริดา
สาวหาโวๆ เข้าสักหน้อย
จะให้พอกคอยเจ้าสักเท่าใด
๔ คำ ฯ

พระมุนีก็เหลียวแลหา
ยังเดินอยู่ล้าจึงว่าไป
ยังจะมัวตะบอยอยู่อีกได้
รับมาโวๆ ในบัดนี้ ฯ

◎เมื่อนั้น

สื่อนพลางทางตอบพระ โยคี
๒ คำ ฯ

สาวหริดามารศรี
ข้านี้อาภัพเป็นพันนัค ฯ

ไอ้ชากุล

๑ โอ้อ้วาพระบิดาช่างไหลหลง ใครเป็นลูกพระองค์ไม่รู้จัก
 ที่ลูกเขาอื่นไชร้อใจรัก ลูกตนเองไม่พักจะนำพา
 ลูกของเขาเสเอาไปอ้อมไว้ คิคก็แสนแค้นใจเป็นหนักหนา
 ลูกของตนให้เดินด้วยบาบา มีหน้าซำคุดำไม่ปราณี ฯ
 โอด ๔ คำ ฯ

ร้าย

๑ เมื่อนั้น พระตรีกาลัญญะฤทัย
 ฟังคำธิดาพาที พระมุนีนึกแครงแครงฤทัย
 หรือว่าชายจะนอกจิต จนลูกนึกรู้เห็นก็เปนได้
 ครั้นว่าจะถามธิดาไชร้อ นึกละอายแแก่ใจไม่เข้าการ
 ครั้นจะนั่งเฉยไว้ก็ใครรู้ จะลองดูโดยทางอชิตฐาน
 บางทีเทวัญจะบันดาล ให้รู้เหตุเภทพาลสิ้นทั้งปวง ฯ
 ๖ คำ ฯ

เวศุกรรม

๑ ขอรประนมเหนือเกษ บังคมพรหมศจอมสรวง
 เฉชะบุญข้าบำบวง ขอข้าได้ลวงรู้พลัน
 ข้าจะโยนสามกุมารนี้ ลงในนทีวิเศษสรรค
 ขอจงจอมเทพเทวัญ ให้รู้แม่นมั่นกระทงความ
 กุมารใดมิใช่ลูกข้า จงอย่าได้กลับว่ายข้าม
 จงกลายเป็นเดียรฉานทรงทราม แล้วเที่ยวไปตามแนวไพร ฯ
 ๖ คำ ฯ

ร้าย

๑ ครั้นสิ้นข้อความอชิตฐาน โยนกุมารสามลงแม่น้ำใหญ่
 สวหาผู้เดียวเท่านั้นไชร้อ กลับได้คืนสู่พระบิดา
 แต่สองทารกผู้ชาย รูปร่างกลับกลายเป็นลิงป่า
 ซึ้นยังฟากฝั่งพระคงคา เริงรำโผนแผลวคู่แนวพง ฯ
 ราวสามลา ๔ คำ ฯ

พระนรสิงหาวะตาร

(ลงโรง พระอิศวรออกนั่งเตียง; พระอินทร์, และเทพบุตร, คนธรรพ์, วิทยากร, เฝ้าตามที่พร้อมกัน.)

ยานี

๑เมื่อนั้น

เสด็จออกทวยเทพเทวัญ
ทั้งเทพคนธรรพ์วิทยา
จึงดำรัสถามท้าวศกรินทร์
จงแจ้งเหตุการณ์ให้เรา
จงเล่าข่าวทุกข์สุขมา

๖ คำ ฯ

ร้าย

๑เมื่อนั้น

เอือนโอรุ์เฉลยเผยพจน์

๒ คำ ฯ

สะสม

๑ข้าแต่ปรเมศวร์เดชเลื่อง

เป็นที่พำนักของเทวา
ด้วยหิรัญย์กสิปุนมาร
จับปวงเทवासुरาลัย
แย่งชิงเอาปวงวิมาน
ขอพระองค์ผู้ทรงศักดิ์

๖ คำ ฯ

ร้าย

๑เมื่อนั้น

ได้ฟังองค์ท้าวมัทวาน
อ้ายหิรัญย์กสิปุนาญสมร
มันจึงมีฤทธิ์เกรียงไกร
ปวงเทพเทวัญอันองอาจ

องค์พระอิศวรรังสรรค์

ทรงธรรมเห็นท้าวอมรินทร์
ดูหน้าแห่งเหี้ยวไปหมดสิ้น
แม้สิ่งใดท่านถวิลจินดา
ดูท่านพวังงงขา
ตัวเราเมตตาไม่ลาลด ฯ

มัทวานขอกรประณต

ทูลองค์ทรงยศเจ้าโลกา

กระเดื่องไปทั่วทุกทิศ

บัดนี้ข้าเดือรื้อนเปนพันไป
บังอาจอหังการหยาบใหญ่
ไปจากสวรรค์ชั้นฟ้า
ให้แก่บริวารรักษา
ทรงปราบอสุราใจพาล ฯ

ปิ่นไตรโลกามหาศาล

พระจึงบรรหารเหตุไป
ได้พรซึ่งเราประสาทให้
ปราบได้ทั้งไตรโลกา
ไม่สามารถหาญหักยักษ์

ฆ่ามันไม่ม้วยมรณา
เทพบุตรมีนุษยเดียรจน
ปวงสาตราอาวุธสุดจะปอง
ยามราตรีจะฆ่าไม่อาสัญ
ในเคหาสุราไม่วายปราณ
เหตุฉนี้สุริจึงกำริบ
สามารถอาจองทงใจ

๑๒ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น

จึงกราบทูลถามองค์พระทรงธรรม์
แม้ว่าจะทิ้งมันไว้
ขอพระองค์ผู้ทรงฤทธิ

๔ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น

ตอบว่าแม่เราเองไซริ์
เห็นแต่หริภักย์จักกรี
จะสามารถสังหารราณรอน

๔ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น

ก้มเกล้าทูลดามาพลัน

เชิด ๒ คำ ฯ

(พระอิศวรเขาโรง; พระอินทร์กับเทวดาอื่นๆ เชิดแล้วหายเข้าโรง.)

(พระนารายณ์ออกบรรทมบัลลังก์นาค, พระลักษมีนั่งปฏิบัติอยู่ตามที่. พระอินทร์กับเทวดาพากันออกมา.)

๐ ครั้นถึงลตองค์ลงทั้งผอง

ตรงนำบัลลังก์ว่าสุกรี
ต่างคนถวายเป็นภิวาท
อมรินทร์เป่าสังข์จรจาย
รัวฉิ่ง ๔ คำ ฯ

อสุรกายสิทธิ์ฤทธิรงค์
สังหารมันมิได้ดังประสงค์
พินลงก็จะแหลกทลายลาญ
ถึงกลางวันที่ไม่ม้วยสังขาร
ที่กลางแจ้งขุนมารไม่บรรลัย
อิมเอบอหังการ์หยาบใหญ่
รุกรานพาลไล่เหล่าเทวีญ ฯ

องค์ท้าววาสพรั่งสรรพ

ถ้ากระนั้นจะทำอย่างไรดี
จะเหิมใจทงศักดิ์ศรี
สังหารอสุริจัญไร ฯ

องค์พระอิศวรเป็นใหญ่

ก็จะฆ่ามันไม่ม้วยมรณ
ผู้ฤทธิเกล้าหาญชาญสมร
จงรีบไปทูลวอนทรงธรรม์ ฯ

ทวยเทพปรีเปรมเกษมสันต์

พากันไปเกษียรวาริ์ ฯ

ลอยอยู่เหนือฟองวาริ์ศรี

ที่ศรีไสยาพระนารายณ์

องค์พระหริราชเรืองฉาย

ปลุกองค์พระนารายณ์ภูบาล ฯ

ครอบจักรวาล

๑)เมื่อนั้น

วังเวงเพลงสังข์กังวาล
 เหลือบเห็นศักรินทร์ปิ่นอมร
 ลอยเรียงประนมวันทา
 ๔ คำ ฯ

พรหริรักษ์ศักคามหาศาล
 ภูบาลพลิกพื้นดินนิทรา
 กับเทพนิกรถ้วนหน้า
 พระจักรานั่งคูหมู่เทวัญ ฯ

ร้าย

๑)เมื่อนั้น

ประณตบทบงสุ์พระทรงธรรม
 ๒ คำ ฯ

ฝ่ายทวยเทวราชรังสรรค์
 พร้อมกันร้องทูกข์ขึ้นทันใด ฯ

(เทวดาร้องทูกข์ว่า “โปรดก่อนเจ้าข้า เจ้าข้าโปรดก่อน” ดังนี้ ๓ กลับ,

เจ้าจิ้งหะตะ โพน.)

๑)เมื่อนั้น

จึงดำรัสถามท้าวสหสนันย์

วาสุเทพพะวงสงไสย
 ข้อความเป็นไฉนจงบอกมา ฯ

๑)เมื่อนั้น

ทูลตอบว่าปวงเทวา
 เหตุด้วยอสูรโมหัน
 ขับไล่ไกลจากวิมาน
 ตัวมันนั้นอยู่ไพชยนต์
 ขอพระจอมโมลิตศิศรา

มัชฌวานบังคมก้มเกษา
 พากันเดือนร้อนรำคาญ
 ชื่อหิรัณย์กสิปุใจหาญ
 ท้าวเทวสถานฟากฟ้า
 พวกพลอยู่วิมานหรรษา
 จงทรงปราบยักษาในครานี้ ฯ

๖ คำ ฯ

๑)เมื่อนั้น

ตรัสว่าอสูราตนนี้
 พระศุติปราณีมากนัก
 ไว้เป็นพนักงานเราเอง

องค์พระนารายณ์เรื่องศรี
 เราคิดว่าชั่วมาแต่เพรง
 ขุนยักษ์จึงกำเริบข่มเหง
 จะปราบอ้ายตัวเก่งอย่าร้อนใจ ฯ

๔ คำ ฯ

๑)เมื่อนั้น

ประณตบทบงส์พระทรงชัย
 เชิด ๒ คำ ฯ

ทวยเทพยินดีจะมีไฉน
 แล้วทูลลากลับไปจักรวาล ฯ

(หายเข้าโรง)

๑เมื่อนั้น พระตรีภพโลกทุกสถาน
 จึ่งแต่งองค์ทรงเครื่องอลังการ แลลานเปล่งปลั่งทั้งกายา
 กรกุมคทาเงื้องอ งามเหลือล้ำเทพเลขา
 สำแดงเพลงฤทธิมหิมา เสียงสนั่นลั่นฟ้าธาตรี ฯ
 คุกพาทย ๔ คำ ฯ

๑แล้วจับจักรแก้วแพรวพราย มุ่งหมายเรียกราชปักษี
 กวาดแกว่งปานแสงอสุณี ภูมิก็ขว้างจักรไป ฯ
 รั้ว ๒ คำ ฯ

(พอขว้างตัวจักรออกมาเช็ดไป , พระนารายณ์ก็เข้าโรง; แล้วพระยาครุฑ
 จึ่งออกนั่งเตียง, จักรไปหยุดย่นนำครุฑ.)

๑เมื่อนั้น จึ่งราชปักษีอำชฌาสัย
 แลเห็นจักรแก้วแววไว ก็เข้าใจประสงค้องค์นารายณ์
 รีบลงจากสุวรรณบรรจฐรณ์ สอดใส่อาภรณ์เฉิดฉาย
 ออกจากนิมพิลแพรวพราย ร่อนร่ายไปเกษียรวาริ ฯ
 รั้วสามตาแล้วแผละ ๔ คำ ฯ

(พระนารายณ์ออกในท้ายแผละ)

๑เมื่อนั้น พระนารายณ์ทรงสวส์ตรีศรีศรี
 เห็นพระยาสุบรรณอัญชูลี ภูมิปราไสยด้วยใจรัก
 แล้วจึ่งเสด็จขึ้นพาทา งามสง่าน่าชมสมศักดิ์
 เสด็จจากวาริที่สำนัก ตั้งพักตร์ลอยไปในอัมพร ฯ
 เช็ด ๔ คำ ฯ

๑ครั้นถึงซึ่งพระสุเมรุมาศ ลงจากครุฑราชชาตสมร
 บิดเบือนกายาส่างอน พระสีภรณ์ภูมิตรีอินทรีย์ ฯ
 ตระ ๒ คำ ฯ

(ครุฑเข้าโรงเมื่อหมดบทของตน, พระนารายณ์หายเข้าโรงในรั้วท้ายตระ.)

๑กลายเป็นนรสิงห์ห้องอาจ เก่งกาจกว่าไกรสรสีห์
 เสียรเป็นสีนราชประหลาดดี อินทรีย์เป็นคนปนไป
 นักขาปนกรคหมดสิ้น กายินทร์กำยำล้ำใหญ่
 สำแดงเพลงฤทธิเกรียงไกร ห้วนไหว่ทั้งไตรโลกา ฯ
 รอน ๔ คำ ฯ

(หิรัญย์กสิปุออกในเขต เอนบนเตียง.)

๑๑) เข้าในวิมานรัตนมณี แลเห็นอสุรีโมหัน
นอนอยู่ที่บนเตียงสุวรรณ จึงร้องเรียกกุมภันท์จัญไร
เหวๆ อ้ายยักษ์ทรชน มิ่งนี่ถืตจนหยาบใหญ่
มานอนมุดเกสาอยู่ว่าไร เหตุไฉนไม่ลุกขึ้นวันทา ฯ
๔ คำ ฯ

๑๒) เมื่อนั้น จึงหิรัญย์กสิปุยกษา
สคั้งตื่นฟื้นจากนิทรา เห็นพระจักราวตาร
นั่งนิ่งตลิ่งแลดู มิรู้ว่าที่เจรจาว่าขาน
ให้ตระหนกตกใจเป็นประมาธ ปานว่าจะสิ้นสมถิติ
แรงใจเจรจาปราไสย ตัวท่านคือใครเล่านี้
จะมาด้วยเหตุร้ายดี ประสงค์ใดมิ่งบอกมา ฯ
๖ คำ ฯ

๑๓) เมื่อนั้น นรสิงห์ตอบถ้อยยกษา
ว่ามิ่งกำเริบพาลา ขับไล่เทวาวันไป
กูกจะมาสังหารราญรอน ให้มิ่งม้วยมรณังจได้
ถึงมิ่งจะขอโทษปานใด กูไม่วีชีวาอ้ายสามาญ ฯ
๔ คำ ฯ

๑๔) เมื่อนั้น กุมภันท์ซาญชัยใจหาญ
จึงพูดตอบไปด้วยใจพาล มิ่งหรือจะผลาญตัวกู
ตั้งเองโง่เขลาเข้ามา ก็จะเป็นภักษากูได้อยู่
จะมาหาที่ตายอ้ายสู้รู้ ว่าพาลงโถมจู่เข้าราญรอน ฯ
๔ คำ ฯ

๑๕) เมื่อนั้น นรสิงห์แก้ล้าหาญชาญสมร
เร็งร้องก้องทั่วทั้งอัมพร ทยานเข้าต่อกรด้วยขุนยักษ์ ฯ
เขต ๒ คำ ฯ

(รบ)

๑๖) เมื่อนั้น พระนารายณ์อวดคารหาญหัก
แคล้วคล่องว่องไวยิ่งนัก ขุนยักษ์สิ้นแรงก็ล้มพถัน
นรสิงห์ผูกตัวขุนมาร ไปแทบทวารเจ็ดฉัน

พอได้เวลาสายัณห์
แล้วเปล่งสิงหนาทवादถาม
มิ่งอวดเกมารถอาจอง
กุนีเป็นเทพบุตร
ที่มือนี่ศัตราราวุธใด
เวลานี้ราตรีหรือกลางวัน
ที่ตรงมิ่งนอนอยู่นี้
ก็เหยียบกุมภันท์ไว้มั่นคง
มิ่งจงตอบความตามประสงค์
กูจะปลงชีวาจะว่าไร
หรือสัจธรรมนุษย์เป็นไหน
จงนิ่งดูในใจให้ดี
กุมภันท์อย่าทงศักดิ์ศรี
จะเป็นที่ภายนอกหรือภายใน ฯ

๑๐ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น
อันตัวของท่านนั้นไซ้
ที่หัตถ์มิใช่ศัตราราวุธ
นี่มิใช่ราตรีหรือทิวา
ที่นี้มีใช่คหาสน์
ข้ารู้แล้วว่ากรรมมาตามทัน
หิรัณย์กสิปุตถสงไข
มิใช่สุตว์มุษยเทวา
แลดูก็ประคองนักขา
เพราะว่าเป็นเวลาสายัณห์
มิใช่กลางอากาศเป็นแมนมัน
ถึงที่อาสัจญ์ในวันนี้ ฯ

๖ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น
จึงจับตัวกุมภันท์ขึ้นทันที
โอด ๒ คำ ฯ

(หิรัณย์กสิปุตตายแล้ว, เลยหายเข้าโรง.)

๐ ครั้นเสร็จสังหารอสุรี
กลางจากไฟชยนต์พิมาน
รว ๒ คำ ฯ

(นรสิงห์เข้าโรง และพระนารายณ์กับครุฑออกมาในรั้วนี้.)

๐ แล้วพระจักริสฤทธรงค์
ส่องลอยละลิวปลิวฟ้า
เชิด ๒ คำ ฯ

(พระนารายณ์และครุฑเลยเชิดหายเข้าโรง.)

พระคณศร์เสैया

(เรื่องนี้หยิบใจความได้จากพรหมไวยวรรตปุราณคัมภีร์ แต่ได้มาแต่งบทละครขึ้น

ใหม่ตามที่เหมาะแก่การเล่นเป็นละคร.)

(ลงโรง, ปรศุรามออกนั่งเตียง.)

ยานี

◎มาจะกล่าวบทไป	ถึงรามปรศุใจหาญ
อาศัยในแดนหิมพานต์	เนาวิมานแมกเมฆเอกองค์
ถือตนเป็นคนใกล้ชิด	เฝ้าเทวมหิศวรรค์ประสงค์
คิดใคร่ไปเฝ้าบาทงส์	จึงจัดแจงแต่งองค์อลงการ
เจิมจุมมุ่นเกล้าเมาลี	สรวมประคำณมีมีค่า
กรกุมขวานเพชรพรายตา	เหาะมาไกลาสบรรพต ฯ
คุกพาทย, กราว ๖ คำ ฯ	

ต่อยมื้อ

◎ครั้นมาถึงนำวิมานงาม	เจ้าพราหมณ์มุ่งเข้าไปประณต
เคยเข้าถึงองค์พระทรงยศ	จึงจรดรีขึ้นอัมจันทร์ ฯ
เสมอ ๒ คำ ฯ	

(พอปี่พาทยเริ่มทำเสมอ พระคณศร์ออกนั่งเตียง.)

ร้าย

◎เมื่อนั้น	ฝ่ายองค์พระคณศร์แข็งขัน
กางกรลองข้างต่างกัน	แล้วว่าไปปล้นแก่เจ้าพราหมณ์
ซ้าก่อนตัวท่านจะไปไหน	เราอยู่นี้เหตุใดไม่ได้ตาม
จะมาเดินรีขึ้นวิมานงาม	หยาบหยามเช่นนี้ไม่บังควร
พอมาถึงจะบุกรุกขึ้นไป	เหตุไฉนไม่เกรงองค์อสิวร
พระสนิหนิทราย่าเพอกวน	จงคอยอยู่ในสวนก่อนเป็นไร ฯ
๖ คำ ฯ	

◎เมื่อนั้น	เจ้ารามฟังแจ้งแกล้งใจ
ทงจิตอิมเอิบกำเรบใจ	จึงพูดตอบคำไปด้วยอดดี
ดูก่อนคชเกษตรกุมารน้อย	พูดพล่อยไม่รู้สาตี
ตัวเราเจ้ารามขอดชชี	เป็นที่สนิทสนมหนัก
พระบิดาพระองค์ทรงเมตตา	โปรดให้ข้าเข้าถึงพระทรงศักดิ์

เข้าได้ถึงในที่สำนัก

อย่ามาพักร้างเรื่องเปลื้องเวลา ฯ

๖ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น

ยืนยงตรงนำทวาร

องค์พระคชमुखแก้วกล้า

กรอ้ากั้นขวางทางพราหมณ์จร

แล้วจึงกล่าววาจาว่าเจ้าราม

ซ้ำๆ ก่อนพราหมณ์ซ้ำก่อน

สมเด็จพระบิดามารดร

ทั้งสองนอนเฝ้าอยู่ห้องใน

ถึงแม่ท่านเป็นที่โปรดปราน

เราจะยอมให้ผ่านไปได้

พระแม่เจ้ามีเสาวณีใช้

ให้เรา เซรัคคอยห้ามบุคคลลวง

ถึงแม่ท่านเป็นองค์พระพรหมเมศ

หรือเทเวศร์วัชรินทร์จอมสรว

ถึงจะเป็นสุรย์จันทร์อันเด่นดวง

ก็ไม่ยอมให้ล่วงทวารทอง ฯ

๘ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น

ภฤคุพันธุ์หันหุนขุนข้อง

ตาแดงดั่งแสงไฟกอง

ตวาดก้องร้องไปด้วยโกรธา

เหม่ๆ คู่ศิวบุตร

มาย้อยุดกิดขวางทางข้า

ไม่รู้จักเสี้ยมเจียมกายา

ถือว่าศักดิ์หาหรือว่าไร

ซิชะมาทำดั่งคือ

เพียงข้าตีด้วยมือก็ตักยับ

ตัวท่านอิมเอิบกำเรบใจ

ไม่รู้จักสู้ใหญ่ผู้มีฤทธิ์ ฯ

๖ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น

ศิวบุตรได้ฟังกัณฑ์จิด

น้อยหรือพราหมณ์ลามลวนไม่หวลคิด ทนงฤทธิ์ยิ่งยวดมาอวดดี

จะทุ้มเถียงกันไขให้เปลื้องปาก

เราไม่ยอมทะเลาะเงาะจู้จี้

เราขอพูดคำเดียวนะชชี

อันทางนี้ไม่ยอมให้ท่านไป ฯ

๔ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น

เจ้ารามฟังโกรธพิโรธใหญ่

เมื่อจะขึ้นอวดดีเช่นนี้ไซ้

เป็นไรเป็นไปให้เห็นกัน

ตัวเราเคยเฝ้าได้ดั่งหวัง

จนกระทั่งข้างในพระฉากัน

ส่วนในครานี้ก็เหมือนกัน

จะไปเฝ้าทรงธรรมถึงข้างใน

พูดพลาทางเดินจะตรงรี

พระสิทธิบดีก็ผลักไส

ขุนพราหมณ์กริ้วโกรธคือไฟ

จะขึ้นตรงเข้าไปในวิมาน ฯ

๖ คำ ฯ

๑)เมื่อนั้น
 ข้องขัดฤทัยดั่งไฟราญ
 ต่างข่มต่างแวงแย้งยุทธ์
 ศิวบุตรได้ทำควาด้วยวง
 รามเวียนเสียรขุนหมุนไม่ทัน
 เชิด ๔ คำ ฯ

๑)เมื่อนั้น
 ครั้นเมื่อกลับคืนแรงแข็งขึ้นไซรี
 อรามโกธราชจนหน้ามิด
 คีแล้วเทพบุตรใจพาล
 เรานี้ตัวโปรดพระอิศวร
 ขวานแกว่งแสงวับจับนภางค์
 ๖ คำ ฯ

๑)เมื่อนั้น
 แลเห็นขวานแก้วฤทธิรอน
 อันพระแสงทรงฤทธิบีตรงค์
 จึงประนมก้มเสียรลงทันใด
 ๔ คำ ฯ

๑)ฝ่ายรามจึงขว้างขวานไป
 ฤทธานุภาพไปทันที
 ราวสามลา ๒ คำ ฯ

(พระคณศรและปรัศูรามหายเข้าโรง; พระอิศวรกับพระอุมาออกนอน

เตียงในท้ายรว.)

๑)เมื่อนั้น
 บรรทมเรียงเคียงคู่พระอุมา
 ได้ยินสนั่นครันครัน
 ข้องขัดฤทัยดั่งไฟลาม
 ตรีสขวนพระมเหศวรี
 สององค์ออกจากวิมานใน
 ฝ่ายพระมหากาลนาถา
 บนพระแท่นรัตนาส่างาม
 สเทือนทั่วพื้นโลกสาม
 ชะไครหยาบหยามไม่เกรงใจ
 ลงจากเตียงมณีผ่องใส
 ตรงไปยังที่ทวาร ฯ

เสมอ ๖ คำ ฯ

(พระคณศรและปรศุรามออกใหม่ในรั้วท้ายเสมอ.)

๑)เมื่อนั้น	ฝ่ายพระเทวีศรีสง่า
เห็นองค์ลูกแก้วเววตา	ถึงงาที่สบันนั้นไว้
จึงเข้าไปประคองตระกองกอด	เจ้ายอดเสน่ห้เปนโฉน
ทนต์เจ้าหักแล้วเพื่อเหตุใด	คือใครข่มเหงลูกรัก ฯ
๑)เมื่อนั้น	พระวินัยบดินีศักดิ์
ยอกรประนมก้มพักตร์	ข้าจักทูลจริงทุกสิ่งไป
อันรามปรศุคร่ำ	มุ่งหมายมาเฝ้าจอมไศล
พอมายังจะเดินเพลินเข้าไป	ข้าห้ามไว้ตามพระเสาวณี
เกิดเปนปากเสียงเถียงกัน	แล้วเลยโรมรันกันถึงที่
ครั้นพราหมณ์ชักขวานมณี	ข้านี้ก็ยอมจนใจ
เห็นเปนพระแสงบิดุรงค์	จะทนงต่อสู้กระไรได้
จึงก้มศรเกล้ารับไว้	ก็พลาดไปถูกงาข้าหักราน ฯ

๘ คำ ฯ

๑)เมื่อนั้น	พระอุมาฟังร่ำคำขาน
ข้องขัดเหตุขัดขังไพราญ	จึงกราบทูลมหากาลเทวา
คนโปรดพระองค์มาทำแก่ง	บังอาจข่มเหงลูกข้า
ถือว่ามิกำลังวังชา	จึงได้กล้าทำได้ถึงเพียงนี้
อันพราหมณ์กำเรบเอิบอิทธิ	เพราะทรงฤทธิ์โปรดปรานเขาถึงที่
โฉนไม่ชำระสระคดี	จะปรานีกันไปอีกเพียงไร ฯ

๖ คำ ฯ

๑)เมื่อนั้น	องค์พระมหาเทพจอมไศล
จึงตรัสถามเจ้ารามธชีไป	เป็นอย่างไรเจ้าพราหมณ์จึงว่ามา
เหตุโฉนจึงทำตันตุ	มุกข่มเหงลูกข้า
เหตุโฉนไม่ค้อยเจรจา	จงแจ้งกิจจาทุกสิ่งอัน ฯ

๔ คำ ฯ

๑๑ เมื่อ นั้น

ทูลว่าข้ามาบังคมคัล
พระคณศร์ทานทักซัดไว้
ข้าจึงชี้แจงแห่งกิจจา
ศิวบุตรยุคตัวข้าบาท
เกิดท่งเถียงกันปล้นซัดใจ
ศิวบัตรใช้วงกระหวัดมัน
คูช่างงงววยแทบม้วยมุด
ฉวยได้ขวานเพชรแพรพราย
พะเอนไปถูกที่ตรงงา
๑๐ คำ ฯ

๑๒ เมื่อ นั้น

เหม่พราหมณ์หยาบซ่าทารุณ
ถือนคนเป็นคนโปรดปราน
นับประสาว่าจะเป็นผู้ใด
มิ่งนี้ใจพาลสันดานหยาบ
มูทลุดใหญ่ใจดำ
มิ่งถือดีว่ามีกำลังแรง
จำกูจะกำจัดเหตุการณ์
มิ่งจงสูญแรงสูญฤทธิ์
อย่าไหวติงกลิ้งอยู่เหมือนท่อนไม้
๑๐ คำ ฯ

เขนง

๑ พอขาดคำดำรัสพระเทวี
ระทมลุ่มลงไม่คงคีน
รวแล้วโศค ๒ คำ ฯ

จิงรามปรศุเขงขัน

หมายเฝ้าทรงธรรม์เช่นเคยมา
มิให้เข้าถึงพระจอมผา
ว่าข้าเคยเข้าเฝ้าข้างใน
จะยอมให้ลิลาศก็หาไม่
จึงเกิดเหตุใหญ่ถึงยงยุทธ
จับป็นหันเหียนเวียนหัวสุด
จึงได้ผุดลุกขึ้นด้วยโกรธา
หมายให้คณศร์คร้ามข้า
ขอพระจอมเทวจงการุญ ฯ

พระอุมกริ้วโกรธาพิโรธฉุน
บังอาจมาวุ่นไม่เกรงใจ
ฮึกหาญอหังการหยาบใหญ่
แต่ลูกกูเองไซร้ยังกล้าทำ
เที่ยวกำหราบทุกแดนแสนระล่ำ
สาระยำเกะกะเที่ยวพะพาล
กำแหงจงจิตคิดเหิมหาญ
ให้สิ้นราคาญสืบไป
จะกระดิกตนนึกหนึ่งไม่ได้
จนกว่ากูจะให้กำลังคีน ฯ

รามชชีสิ้นแรงไม่เขงขัน
นอนกลิ้งกับพื้นพสุธา ฯ

๑๑)เมื่อนั้น

มีความสมเพชเมตตา
นี้แหละเจ้ารามพราหมณ์โหด
เพราะมึงอาจองทรวงใจ
บัดนี้สีกลายเป็นท่อนไม้
จงตั้งจิตคิดถึงพระนารายณ์
ครีตพลางทางชวนมเหสี
ยุรยาตรเข้าสู่อุทยาน
เสมอ ๘ คำ ฯ

(พระอิศวร, พระอุมา, และพระคณศร้หายเข้าโรง.)

๑๒)เมื่อนั้น

ฟังคำรัสถนัคก็เข้าใจ
จึงตั้งจิตสำรวมเข้าฌาน
จิตเพ่งเลงตรงพระจักรี
ขอไวกุณฐ์นำถาอาจอง
ให้ได้พื้นทุกซ์เวทนา
สาธุการกลอง ๖ คำ ฯ

(รั้ว, รามปรศุหายเข้าโรง; พระนารายณ์ออกนอนเตียง, พระลักษมีนั่ง

ปฏิบัติ.)

๑๓)เมื่อนั้น

บรรทมอยู่เหนือพญานาคอนันต์
ร้อนทั่วรวงรังค์ทัยอัค
จึงเพ่งเลงทิพย์นัยนา
แจ้งเหตุเจ้ารามพราหมณ์สำคัญ
ตัวเราจึงพลอยรำคาญ
อันพระมเหศวรี
แม้เห็นครุณน้อยนินด
คิดพลางแต่งองค์ทรงเครื่อง
กุมจักร์คทาสง่าดี
รั้วหนึ่ง ๑๐ คำ ฯ

ฝ่ายพระมหาเทพนาคา

จึงมีบัญชาเปนนัย
อันโทษของมิงนั้นแสนใหญ่
ปล่อยให้โทษะเปนนาย
มิงจะให้กูช่วยนั้นอย่าหมาย
พอให้ใจสบายหายรำคาญ
และคณาธิบดีใจหาญ
ดำเนินพอสำราญหยุดทัย ฯ

รามชชีผู้มีอัชฌาสัย

จะมีทางรอดได้ในครั้งนี้
อนาปาน โดยเคร่งเต็มที่
ผู้มีมหิทธิศักดา
จงทรงปราณีแก่ข้า
ให้กำลังคืนมาด้วยพลัน ฯ

พระจักรีศฤทธิแรงแข็งขัน

ทรงธรรม์พลิกฟื้นต้นนิทรา
ซ้องขัดครันๆ ไม่หรรษา
คั้นทั่วโลกาหาเหตุการณ์
โมหันริเริ่มเหิมหาญ
ต้องคิดการแก้ไขให้สมคิด
เทวีมากด้วยเมตตะจิต
คงคิดหยุดทัยไมตรี
อร่ามเรื่องล้วนแก้วสลบสี่
พระภูมิจึงเรียกสุบรรณมา ฯ

(พญาครุฑออก.)

๑ ขึ้นทรงพญาครุฑราช แผ่นผงดโผไปในเวหา
บินไปในชั่วพริบตา ก็ถึงภูผาสว่างอน ๆ
เชิด ๒ คำ ๆ

๑ ครั้นถึงจึ่งลงจากสุบรรณ ยืนมั่นที่เชิงสิงขร
เป็นอนบิควรองค์อรชร พระสีภรณ์นิมิตร์กายินทร์ ๆ
ตระนิมิตร์ ๒ คำ ๆ

(พญาครุฑเข้าโรง.)

มอญแปลง

๑ กลายเป็นพราหมณ์น้อยซ้อยชด งามหมดหน้าชมสมถวิล
ภูษาพ่องใสไว้มลทิน งามสิ้นแลล้วนขานใจ
ยิ้มยิ้มมองพลาทางเดิน ค่อยขึ้นสู่เนินเขาใหญ่
จนแลเห็นเทพอภัย สมใจมุ่งหมายก็กราบกร ๆ
๔ คำ ๆ

นุญฉาย

๑ นุญฉายเอ๋ย ช่างงามจำช่างรำโยกย้าย
สะแหวแสนอ่อนอรชรช่วงกาย วิจิตรยิ่งลายที่คนประคิษฐ์
สองเนตรคมจำแสงคำมันขลับ ชม้อยเนตรจับช่างสรวยสุคพิศ ๆ

๑ สุกสรวยเอ๋ย ยิ่งพิศยิ่งเพลินเชิญให้งวงวย
งามหัตถ์งามกรช่างพื่อนระทวย ช่างนาฏช่างนวยสรวยย่นัยนา
ทั้งหัตถ์ทั้งกรก็พื่อนถูกแบบ ดุยลดูแบบสรวยยิ่งเทวา ๆ

๑ นำชมเอ๋ย นำชมเจ้าพราหมณ์
ดูทั่วตัวงาม ไม่ทราชมจนนิค
ดูศุคดูผ่อง เหมือนทองทาดิด
ยิ่งเพ่งยิ่งพิศ ยิ่งคิดชมเอ๋ย ๆ

๑ นำรักเอ๋ย นำรักครุณ
เหมือนแรกจะรุ่น จะรู้เคียงสา
เจ้ายิ้มเจ้ายิ้ม แก้มเหมือนมาลา
จ่อจิตติดตา เสียจริงเจ้าเอ๋ย ๆ
เพลง ๆ

(ประสูรยามออกมานอนกับพื้นโรง.)

ร้าย

๑ ครั้นมาถึงที่รามนอนอยู่ แลดูประคองไม้ขอน
 พรหมณ์แปลงเน้งน้อยงามอน สองกรสร่วมสอดกอดไว้
 ถามว่าตัวท่านฤทธิรอน มานอนกลิ้งเกลือกอยู่ไหน
 หรือมีเหตุผลกลใด จงแจ้งให้ข้าน้อยนี้ทราบความ ฯ

๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

เจ้ารามจึงตอบคำถาม บุกรุกถนถนไม่รู้กาล
 ตัวเราเคราะห์ร้ายเหลือทรมาน เรากลับฮึกฮักหัวหาญ
 องค์พระศิวบุตรทั้งทัก เรากลับฮึกฮักหัวหาญ
 บังเกิดโทษะเดือดดาน จนถึงทำการยุทธนา
 องค์พระอุมาเทวี มีความพิโรธหนักหนา
 สาบสิ้นกำลังวังชา เหลือแต่กายอยู่เช่นนี้ ฯ

๖ คำ ฯ

กบเต็น

๑ เมื่อนั้น

พรหมณ์แปลงแก่งทำหมองศรี ไม่ควรที่จะมาหมดแรง
 ไอ้องค์ภฤควดี ไม่ควรที่จะมาหมดแรง
 แต่ก่อนมาเคยเป็นที่เคารพ นอบนบแก่พรหมณ์ทั่วแหล่ง
 เคยได้อาศัยซึ่งแรง ท่านผู้กำแหงปราบอมิตร
 ผู้ใดข่มเหงคะเนงร้าย เคยหมายท่านปราบผู้ผิด
 ท่านมาสิ้นแรงสิ้นฤทธิ์ สูดคิดแล้วเหล่าทวิชา
 แต่นี้ไปใครๆ จะรังแก จะได้แต่ต้องยอมก้มหน้า
 ว่าพลางทางเช็ดน้ำตา แสร้งทำโศกาอาลัย ฯ

โอด ๘ คำ ฯ

(พระอิศวร, พระอุมา, และพระคเณศร์ออก.)

ร้าย

๑๑ เมื่อฉัน

เห็นเจ้าพราหมณ์น้อยนวลโย
จึงมีวาจาอันสุนทร
อันเหตุขัดข้องใดมี

๔ คำ ฯ

๑๒ เมื่อฉัน

ได้ฟังผินหน้ามาทันใด
ระขอบหมอบลงหน้าก้ม
ทำที่เปนพรันต์ระริว

๔ คำ ฯ

๑๓ เมื่อฉัน

กวักรเรียกเจ้าพราหมณ์งามตา
เราเห็นตัวเจ้ารำฟ้อน
ช่างคิดเอนดูเจ้ากระไร
สิ่งใดเจ้าไซร้อยากได้
เปนรางวัลฟ้อนอ่อนองค์

๖ คำ ฯ

๑๔ เมื่อฉัน

ข้าแต่พระเทพमारดา
อันรามปรศุศักดิ์ฤา
เคยมีกำลังฤทธิไกร
บัดนี้ไม่มีโทษผิด
อสุราทานพในชาติรี
แม้พระแม่เจ้าโปรดปราน
ขอประทานกำลังรามมา

๘ คำ ฯ

พระมเหศวรีศรีไส

มาร้องให้ก็ทรงปราณี
ดูก่อนเจ้าพราหมณ์น้อยเฉลิมศรี
จงบอกข้านี้ให้แจ้งใจ ฯ

พระนารายณ์นฤมิตรพิสมัย

แสรังทำตกใจสคั้งกลัว
ยอกรประนมเหนือหัว
เพื่อจะยั่วพระไทยให้เมตตา ฯ

พระบรรพชิตมีสง่า

เจ้าอย่าได้มีความพรันใจ
เอวอ่อนองค์เอี่ยมเทียมแจไข
ยิ่งพิศติดใจให้พะวง
เราจะให้แก่เจ้าตามประสงค์
สิ่งใดจ้านจงจว่ามา ฯ

พระพิษณจำแลงแสรังว่า

ผู้ยอดโลกาภไตร
เหล่าพราหมณ์นับถือหาน้อยไม่
เคยได้ป้องกันปวงรชชี
สิ้นฤทธิสิ้นแรงป่นปี
จะพากันย่ำยิทธิวิชา
ขอประทานตามขอของข้า
ไว้คุ้มเกรงรักษาชาติพราหมณ์ ฯ

๑)เมื่อนั้น
ได้ฟังก็ทรงสำคัญความ
จึงตรัสประสาทพรไป
ให้เท่าเจ้ารามมีอยู่เพรง
๔ คำ ฯ

๑)เมื่อนั้น
จึงกล่าววาจาว่าไป
ข้าขอแบ่งไปเป็นสองส่วน
ส่วนหนึ่งถวายลูกพระอูมา
๔ คำ ฯ

กระบอก

๑)พอลาดคำดำรัสหริรักษ์
อันรามปรศุต์วดี
ไว้ ๒ คำ ฯ

๑)เมื่อนั้น
เห็นเหตุปรากฏฤทธา
จึงตรัสว่าน้อยฤทธจักรี
มาลวงข้าได้โดยดาย
เจ้ารามได้แรงคืบไป
จงหมั่นบูชาทาโมทร
เจ้าจงช้านะทุกทิส
เมื่อใดทงมกนักร
๘ คำ ฯ

องค์พระมารดาโลกสาม
ว่าพราหมณ์ทูลขอแก่ตนเอง
เราให้กำลังกาจแก่
โลกจงยำเกรงทั่วไป ฯ

พราหมณ์นิมิตรย็นดีจะมีไหน
อันกำลังรามไซร้ที่ได้มา
จะถือนมดไม่ควรแก่ตู่ข้า
ส่วนหนึ่งข้าคืบให้รามชชี ฯ

ก็เห็นผลประจักษ์เต็มที
ก็ถูกจากธูลิวันทา ฯ

พระมเหศวรีมีสง่า
ก็ทราบว่พราหมณ์น้อยคือนารายณ์
ช่างปลอมแปลงอินทรีย์ดังหมาย
ถอนสาบกลับกลายเป็นพร
อย่าใช้ทุจริตเช่นก่อน
ทรงศรเชอมีพระคุณนักร
ปราบปรามผู้ผิดหาญหัก
จงแพ้พระหริรักษ์จักรี ฯ

๑๑)เมื่อนั้น

ทูลว่าพระมหามเหศวรี

ขอพรประเสริฐเลิศดี

พร้อมทั้งวิทยาอาคม

ผู้ใดจะเริ่มประเดิมงาน

จงบูชาคณศรค์ก่อนไซริ

ทั่วทั้งโลกาสากล

ส่วนปวงนายโหลงนายกอง

ตรีศเสร็จทูลลาพระอิศวร

ดำเนินพันพิมานรัตนา

รวี ๑๐ คำ ฯ

(พระอิศวร, พระอุมา, พระคณศรค์, และรามปรัสเซียเข้าโรง; ครุฑออก.)

๑๒)ขึ้นทรงพระยาครุฑราช

โผจากภูผาพรรณราย

เชิด ๒ คำ ฯ

(พระนารายณ์กับครุฑหายเข้าโรง.)

พระนารายณ์ทรงสวัสดีร์ศมี

คำรัสทั้งนี้ควรชม

มีแต่คชमुखสุขสม

อุดมเลิศล้ำภาพไตร

ทั้งสรรพกิจการน้อยใหญ่

หาไม่อย่าสมอารมณ์ปอง

จงนับถือเอกทนต์ทั้งพอง

ล้วนต้องการพบูชา

พระอุมานิมนวลศรีสง่า

แล้วกลับกลายกายาเปนนารายณ์ ฯ

องอาจแต่เลิศเจิดฉาย

เหิรหายไปจากคีรี ฯ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนาม ตัวโชน

กับ

บท ร้อง และ พาก เจรจา

ของ

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการ

โชน ส้มคี่ เต็ม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ช่วยงาน เปิดโรงเรียน นาย ร้อย ชั้น มัธยม

ณวันเสาร์ที่ ๒๕ ธันวาคม ร.ศ. ๑๓๘

คำ อธิบาย

โซน ไรง นี้ เรียก นาม ว่า “โซน สมัค เล่น” เพราะ ผู้ เล่น ๆ โดย ความ สมัค เอง ไม่ใช่ ถูก กะ เกณฑ์ ฎ เห็นแก่่ สิ้นจ้าง มี ความ ประสงค์ แต่ จะ ให้ ผู้ ที่ คู่ นั เคย ขอบ พอกัน และ ที่ เป็น คน ชั้น เดียว กัน มี ความ รื่น เริง และ เพื่อ จะ ได้ ไม่ หลง สิ้น ว่า ศิลปวิทยาการ เล่น เต็ม ว่า ไม่ จำ จะ ต้อง เป็น ของ ฝรั่ง จึง จะ ดู ได้ ของ โบราณ ของ ไทย เรา มี อยู่ ไม่ ควร จะ ให้ เสื่อม สูญ ไป เสีย

โซน ไรง นี้ ได้ เคย เล่น แต่ ที่ พระราชวัง สราญรมย์ เป็น พัน แต่ ครั้ง นี้ เห็น ว่า ผู้ ที่ เป็น นักเรียน นาย ร้อย ก็ เป็น คน ชั้น เดียว กัน และ เป็น ที่ หวัง อยู่ ว่า จะ เป็น กำลัง ของ ชาติ เรา ต่อ ไป พวก โซน จึง มี ความ เต็ม ใจ มา ช่วย งาน เพื่อให้ เป็น การ ครึก คื้น ถ้า แม้ ว่า ผู้ ที่ ดู รู้ ลึก ว่า สนุก และ แล เห็น อยู่ ว่า การ เล่น อย่าง ไทย แท้ ก็ ยัง เป็น สิ่ง ที่ ควร ดู อยู่ แล้ว ผู้ ที่ ออก น้ำ พัก น้ำ แวง เล่น ให้ ดู ก็ จะ รู้ ลึก ว่า ได้รับ ความ พอ ใจ ยิ่ง กว่า ได้ สิ้น จ้าง อย่าง ไต ๆ ทั้งสิ้น

ใน หมู่ ผู้ ที่ เป็น ตัว โซน มี หม่อม เจ้า และ บุตร ข้าราชการ คือ :—

๑. หม่อมเจ้าชัชวลิต (พระ) ใน พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพรหมวรานุรักษ์
๒. หม่อมเจ้าเวรจักร (พระ) ใน พระเจ้าวรวงษ์เธอ กรมหมื่นอนุพงษ์ จักรพรรดิ
๓. หม่อมราชวงศ์โป๊ะ (พิเภก) ใน พระวรวงษ์เธอ กรมหมื่นปราบปรบภัย
๔. หม่อมราชวงศ์มานพ (เขน) ใน หม่อมเจ้าทัศนภาค
๕. หม่อมหลวงเฟื้อ (พระอรุณ) บุตร พระยาประสิทธิ์
๖. หม่อมหลวงพิน (พระลักษณ) ศุภการ (ม.ร.ว.ล ม้าย)
๗. หม่อมหลวงอรุ (องคท) บุตรหม่อมอมรวงษ์ วิจิตร (ม.ร.ว.ปทุม)
๘. นายคล้าย (หนุมาน) บุตร เจ้าพระยาสุรพันธ์ วิสุทธิ

(๒)

๙. นายพราร (เชน) บุตร เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิราช
๑๐. นายเชิด (ลิง เล็ก) บุตร นายพลตรี พระยาไกรเพชรรัตนสงคราม
๑๑. นายสุนทร (เสนา ยักษ์) บุตร พระยาศรีสุนทรโงทา
๑๒. นายประณีต (รามสูร ตั้ว รบ)
๑๓. นายประสิทธิ์ (เสนา ยักษ์)
๑๔. นายประเสริฐ (นาง)
๑๕. นาย ประดิษฐ์ (เชน)
๑๖. นายอุ๊ต (ลิบ แปะต มงกุฏ) บุตร พระยาวังโกษา
๑๗. นายสมบุญ (เชน) บุตร พระยาศิรินครเทพสัมพันธ์
๑๘. นายโต (อินทรชิต) บุตร พระอรรคการประสิทธิ์
๑๙. นาย ไข่ (จำวด) บุตร หลวงทูลการ กำจัด (เทียม)
๒๐. นายเล็ก (ลิบ แปะต มงกุฏ) บุตร นายพันตรี หลวงสรสิทธิยานการ
๒๑. นายโชน (ลิบ แปะต มงกุฏ) บุตร นาย สรรพพิไชย (เชน)
๒๒. นายทองเล่ง (นาง) บุตร ขุนนัฎกานุกัษี

} บุตร พระยาประธาภิจักรจักร์ (แซ่ม)

นอกจาก ผู้ที่ กล่าว นาม มา แล้ว นี้ เป็น บุตรพล เรือนมี หลักฐาน แล ได้
 ถวาย ตั้ว เป็น มหาต เล็ก อยู่ใน สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มกุฎราชกุมาร ทุก คน
 ใน ที่ สุด นี้ พวก โชน ถือเอา โอกาส เพื่อ แสดง ให้ ปรากฏ ว่า ที่ เล่น ได้ ถึง
 เพียง นี้ ก็ เพราะ อาไครย ความ ฝึก สอน ของ ครู ซึ่ง นับ ว่า มี วิชา อย่าง ดี ที่
 สุด ใน สมัย นี้ กล่าว คือ ขุน ระบุว่า ภาษา (ครู ยักษ์) ๑ ขุนนัฎกานุกัษี (ครู
 พระ และ นาง) ๑ ขุน พันธ์กันจันนิกร (ครู วานร) ๑ จึง ควร ขอบใจ ท่าน ทั้ง ๓ นี้

หม่อม หลวงเพื่อ } ผู้ จัด การ
 นาย หลาบ

(๕)

บท ร้อง

(คัด จาก พระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์ เล่ม ๓ สมุดไทย เลือก ไข้ ฉေးาะ
ที่ ต้อง การ เพราะ ฉนั้น บาง แห่ง กลอน ท้าย กับ ต้น ใน บท ต่อ จึง เชื่อม
ไม่ สนิท อยู่ บ้าง แต่ เห็น ว่า ดี กว่า แก่ ของ เดิม)

(ลง โอง เทพบุตร นาง ฟ้า คู่ หน้า ออก ยืน ประตุ ฉาก ช้าง ละ ตั้ว สมมุติ
ว่า เยี่ยม ภิमान)

รำย ๑ มา จะ กล่าว บท ไป ถึง ฝูง เทวดา ทุก ราษี ครั้น ยาม ะสนันต์
ก็ ยินดี เปน ที่ สนุก สำราญ ขวน กัน ออก เล่น นักชัตฤกษ์ - อีกร
เกริก ทวี เทวสถาน ประชุม พร้อม กัน ทุก ภิमान เล่น การ มหรสพ เปน
โกลา วั โคม เวียน (เทพบุตร นาง ฟ้า ออก มา ช้าง ละ แถว)

พระ ทอง ๑ จึง จับ ะรมา รำ รำย ทอด กร กรืด กราย ทั้ง ช้าย ขวา
รำ เรียง เคียง ขิด เข้า มา เลี่ยม ลอด ลอด ครว้ ทูท นาง แล้ว กลับ รำย
รำ ทำ ที่ แซก เปลี่ยน เสียต สี่ มิ ให้ ห่าง ยัว เย้า เคล้า คลอ กั้น ทาง
พลาง แนม แกรม กล ปน มา ฉวย ฉุด ยุต นาง เบื้อง ช้าย ย้าย ไป หยอก
นาง ช้าง ขวา รื่น เริง บรรเทิง ทุก เทวดา ตั้ว ฝูง นาง ฟ้า วิลาพรรณ วั

เบ้า หลุด ๑ เมื่อ นั้น นาง เทพธิดา สาว สวรรค์ รำ รบ พ้อ ไว้
ไม่ ติด พัน เกษม สันต์ ข้าเลื่อง แล ไป ครั้น เทวัน เข้า ขิด ก็ บิด
หนี รำย รำ ทำ ที่ มิ ให้ ไกล หลีก เลี้ยว ตี ง เวียน ไป ไนยเนตร
ชม้อย คอย ที่ ครั้น เทพบุตร ฉุด ครว้ นาง ฟ้า ป้อง บัด สลัด หนี แสน
สนุก คุช เกษม เปรม ปรี ทุก เทพบุตร เทวดา วั เพลง (แล้ว เลย รำ เข้า โอง)

(๖)

(พระ อรรขุน ออก)

ยานี ◦ เมื่อ นั้น ฝ่าย พระ อรรขุน แก้ว กลา แจ้ง ว่า เทพบุตร
นาง ฟ้า ขวน กัน มา เล่น ก็ ยินดี อ่า องค์ ทรง เครื่อง อารณ กร
จับ พระ สวรรค์ เรือง ศรี ออก จาก วิมาน รัตน์ มณี เหาะ มา ที่ ประชุม
เทวน์ ๆ กลม แล้ว เข็ด (เข้า โรง)

(นาง เมฆชลา ออก)

ร่าย ◦ เมื่อ นั้น ฝ่าย นาง มณี เมฆชลา อยู่ใน วิมาน รัตนา สำหรับ
รักษา สมุท ไทย เคย ไป ประชุม ด้วย เทวน์ เป็น นิจนิรันดร์ หา ขาด ไม่
ครั้น ถึง ฤกษ์ กำหนด ไว้ ออไทย ขึ้น รม ยินดี จึง แต่ง องค์ ทรง เครื่อง
อลงกรณ์ งาม งาม จารัส รัศมี มือ ถือ ดวง แก้ว มณี เทวี่ ก็ ออก
จาก วิมาน ๆ เข็ด ฉิ่ง แล้ว เข็ด (เข้า โรง)

(เทพบุตร นาง ฟ้า ออก มา ตั้ แถง แล้ว นาง เมฆชลา ออก มา)

สินวล ◦ ลง มา จาก กลีบ เมฆา เล่น ด้วย นาง ฟ้า เกษมสานต์ เรือย
ร้อง โอต พัน บรรเลง ลาน นาง ความรำ ร่าย ไป มา ๆ (นาง เมฆชลา จับ คู่
กับ พระอรรขุน จับ ระบำ ด้วย เทพบุตร นาง ฟ้า แล้ว พา กัน เข้า โรง)

(รามสูร ออก)

ร่าย ◦ เมื่อ นั้น รามสูร สิทธิศักดิ์ ยักษา อาไศรย ใน กลีบ เมฆา เป็น
ที่ ฝากุ สำนัญ มี คร ขวาน เพ็ชร เป็น อาวุธ ฤทธิรุด หยาบ ข้ำ กลา หาดู
ทั้ง หก สวรรค์ ขึ้น บาดาล เกรง เดช ขุน มาร ไม่ ทาน กร เพื่อน ยิง อิม เอิบ
กำเวิบ หนัก ทนง คักดี ตัง หนึ่ง ไกรสร อ่า องค์ ทรง เครื่อง อารณ จับ
ขวาน ฤทธิรอนแล้ว เหาะ มา ๆ รอนญ แล้ว กราว และ เข็ด.

◦ รวด เร็ว ตัง หนึ่ง ลม พัด เฉยียน ฆวัด ไป ในเวหา (รามสูร เข้า โรง)

(๗)

พระอรชุน นางเมฆชลา และ พวก ระบุว่า ออก มา ตั้ง แถว แล้ว รามสูร ตั้ ได้ ออก) เยี่ยม ออก จาก กลีบ เมฆา อสุรา เห็น แก้ว แว่ว ไฉ ซึ่ง นางเมฆชลา โยน เล่น ยิง เห็น ยิง ชอบ อัจฉา ไครย ยิง พิศ ยิง คิด ต้อง ใจ จะ ไคร่ ได้ ตวง จินตา หมาย เขม้น เช่น เขียว จะ รามูร อญ กร กุม ขวาน เพ็ชร เจื่อ ง่า เณ โผน โจน ไป ใน เมฆา ไล่ นางเมฆชลา ด้วย ฤทธิ ๖ เขต.

(พระอรชุน กับ นางเมฆชลา เข้า โรง รามสูร ไล่ เทพบุตร และ นางฟ้า ๗ หนี เข้า โรง ที่ ละ ตั้ จน หมด แล้ว รามสูร เข้า โรง)

(นางเมฆชลา ออก สมมุติ ว่า เข้า แอบ อยู่ใน กลีบ เมฆ แล้ว รามสูร ตั้ เดิม ออก)

๐ เมื่อ นั้น รามสูร ฤทธิ ไกร ใจ หาญ เห็น เทวน นาง ฟ้า ยุพาพาล จึง หนี ลน ลาน ่วน ไป ยัง แต่ โฉม นางเมฆชลา เข้า แอบ เมฆากลับ ใหญ่ อสุรา สำแดง ฤทธิ ไกร โลด โผน โจน ไล่ ราวี่ ๖ เขต (รามสูร ไล่ เมฆชลา ออก กลาง แจ้ง)

เขต ชึ่ง ๐ เมื่อ นั้น นวล นาง เมฆชลา มารศรี เลี้ยว พ่อ รามสูร อสุรี กร โยน มณี จินตา ทำ ที่ ประหนึ่ง จะ ให้ แก้ว กลอก แสง พราย แพรว บน หัตถา ครั้น รามสูร ไล่ เลี้ยว มา กัถยา ฆ่า พ่อ อสุรี ๖

กราว ฆ่า ๐ นาง แกล้ง เลี้ยว ลัด ฆวัด เฉียน เวียน ไป ตาม จักรวาศี มือ หนึ่ง ชู แก้ว มณี ทำ ที่ เยาะ เย้ย อสุรา ๖

ร้าย ๐ เมื่อ นั้น จึง รามสูร ยักษา ครั้น แสง แก้ว แว่ว วับ จับ ตา อสุรา กัรว ไกรร คือ ไฟ เหม่ ๗ เมฆชลา นารี กู จะ ล้าง ชีวี เสีย ให้ ได้ กวัด แกร่ง ขวาน เพ็ชร ตัง เปลวไฟ ก็ ขว้าง ไป ด้วย กำลัง ฤทธิ มิ ได้ ต้อง กาย กัถยา ยักษา เตือด ตาล ทยาน จิตร โลด ไล่ พัลวัน กระชั้น ฆิต ตาม ติต

(๘)

คว่ำ ไขว่ เขาวมบาลย์ ๖ เขิต (รามสูร ไล่ นาง เมฆชลา นาง หนี เข้า โรง แล้ว
รามสูร ก็ เข้า โรง)

(พระอรชุน ออก มา สมมุติ ว่า เทาะ ผ่านไป เข้า โรง รามสูร ตั้ ฆ
ออก มา แล้ว พระอรชุน ออก มา เทาะ ผ่าน หน้า รามสูร ชัด ใจ)

๑ มา พบ พระอรชุนเทพเรศร์ เรื่องเดช ศักดา กล้า หาญ มือ ถือ พระบรรค์
สุรย์กานต์ เทาะ ผ่าน หน้า มา ก็ ชัด ใจ ฆ เขียว เคียว ฟัน ทำ อำนาจ
ผาด เสี่ยง สนั่น หนุ่น ไท แล้ว ร้อง ตวาด ประกาศ ไป ว่า เหยย ผู้ ไต อหังกา
นาม กร เปน ไฉน จึง อาจ อง ทนง ใจ เทาะ ทยาน ผ่าน หน้า ตั้ ฆ ผู้ ทรง
ศักดา ชื่อ ว่า รามสูรอสูริ ปราบ ไป ได้ ทั่ว ไตร จักร สุรารักษ์ เกรง ฤทธิ
ทุก ราชย์ มิ่ง ไม่ รู้ จัก กอง อักคี ฆน นี้ จะ ม้วย ชีวัน ๖

๑ เมื่อ นั้น พระอรชุน ฤทธิแรง แวง ฆน ได้ ฟัง กั๊ว โกรธ ตัง ไฟ กัลป์
ตั้ สั่น ร้อง ตอบ วาจา อัน นาม กร ของ เรา ฤ ชื่อ ว่า อรชุน แกล้ว กล้า
เทาะ มา โดย ทาง เมฆา ฆ่า ว่า เรา เขยียบ เคียว ฆน มาร อัน ตั้ ของ มิ่ง
นี้ เปน ไฉน มา อวด ฤทธิไกร กล้า หาญ ฆน นี้ ก็ หนี ว่า ชาย ชาญ ฤ สท้าน
ทั้ ฆั้ แตน ไตร ทศกรรฐ์ สิบ เคียว ยี่ สิบ หัตถ์ ฆน ยัง จับ มัด เอา มา ได้
ตั้ เอง สอง มือ จะ ฆิง ฆอย ที่ ไหน จะ รอด ชีวัน ๖

๑ เมื่อ นั้น รามสูร สิทธิศักดี ยักษี ฟัง พระอรชุน พาที่ โกรธ ตัง อักคี
ใหม่ ฟ่า กร กุม ฆวาน เพ็ชร กวัด แกลง ตา แดง เขมัน ฆ่น ฆ่า สำแดง
แผลง ฤทธิมหิมา ยักษา ฆ่า ไล่ รอย ฆาญ ๖

๑ เมื่อ นั้น องค์ พระอรชุน ใจ หาญ ฆน ร้อง ฆ้อง กัน ประจัน บาล ฆ่น
ทยาน ฆ่า ต่อ กุมภันท์ กร ฆ่าย จับ เคียว อสุรา กร ฆวา ฆ็อด ฆ็อด พระบรรค์
กลอก กลับ สับประยุทธิ พัลวัน เสี่ยง สนั่น ครัน ครัน เมฆา ๖ เขิต (ฆน กัน)

(๘)

๑ เมื่อ นั้น จึง รามสูร ยักษา ประจัน กร รอย รามู เทว โจน ขึ้น
เหยียบ บ่า ด้วย ฤทธิ ๖

๑ ฉวย จับ ขฎา ง่า ขวาน จะ สंहาร ด้วย กำลัง ยักษี พระอรชุน เรือง
ฤทธิ ราชิ- ก็ สลัด อสุริ เสีย ทัน แล้ว โจน ขึ้น เหยียบ ไหล่ ยักษา กร ขวา
ก็ ฟาด ด้วย พระขรรค์ รามสูร วัช รวง ป้อง กัน แล้ว ทัน สลัด กระเด็น ไป
พระอรชุน ก็ พลัด จาก บ่า ยักษา จับ บาท ทั้ง สอง ได้ ฟาด เข้า กับ เหลี่ยม
เมรุ ไกร ห้วน ไทว ทั้ง ไตร โลกาฯ โอด (พระอรชุน ล้ม แล้ว เลย หาย เข้า โรง)

๑ ครั้น ว่า ขณะ แก่ สง ความ มี ความ ขึ้น ชม เกษมศรี แก่ง ขวาน
ปาน แสง อสุริ เหาะ ไป ที่ อยู่ ด้วย ว่อง ไวฯ เชิด (เข้า โรง)

จบ ฤๅ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทเบิกโรงชุดเมขลา – รามสูร
(ครุฑมุล ยมะคุปต์ และครูเฉลย สุขวณิช)

บทเบิกโรงเมขลา – รามสูรบทนี้ อาจารย์ประเมษฐ์ บุญยะชัย ได้ให้สัมภาษณ์ว่าครุฑมุล ยมะคุปต์ และครูเฉลย สุขวณิช ได้นำมาใช้ในการแสดงในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ไม่ทราบว่ามีผู้ใดเป็นผู้จัดทำ อาจเป็นบทเก่าที่เคยใช้แสดงในวังสวนกุหลาบก็เป็นได้

บทเบิกโรงชุดเมขลา – รามสูร
-ปี่พาทย์ทำเพลงโคมเวียน – รั้ว -

-ทเวดา – นางฟ้า รำออก-

-ร้องเพลงพระทอง-

เมื่อนั้น	ฝ่ายฝูงทเวาทุกราตี
ทั้งเทพธิดานารี	สุขเกษมเปรมปรีดิ์เป็นสุดคิด

-ร้องเพลงบำหุลุด-

เทพบุตรจับระบำท่าท่า	นางฟ้ารำฟ้อนอ่อนจรด
รำเรียงเคียงเข้าไปให้ชิด	ทอดสนิทติดพันทรมวย

-ร้องเพลงสระบุหรง-

เมื่อนั้น	นางเทพอัปสรศรีโส
รำล่อทเวาสุราลัย	ท่วงทีหนีไต่พอไต่กัน

-ร้องเพลงบลิม-

เทพบุตรฉุยฉวยชายสไบ	นางผลัดกรค้อนให้แล้วผินผัน
หักลบลดเลี้ยวเกี่ยวพัน	เหียนหันมาขวาทำท่าทาง
ครั้นเทพเทวัญกระชั้นไล่	นางหม้อยถอยไปเสียให้ห่าง
เวียนระวันหันวงอยู่ตรงกลาง	ฝูงนางนารีก็ปรีดา

-ปี่พาทย์ทำเพลงเร็ว-

-ร้องเพลงยานี-

มาจะกล่าวบทไป	ถึงพระอรชุนแก่ล้ากล้า
แจ้งว่าเทพบุตรนางฟ้า	ชวนกันมาเล่นก็ยินดี

-ร้องเพลงเหาะ-

อ่าองค์สอดทรงเครื่องประดับ	หัตถ์จับพระขรรค์ชัยศรี
ออกจากวิมานรูจี	ไปยังที่ประชุมทเวาญ

-ปี่พาทย์ทำเพลงกลม-

-ร้องเพลงวิลันดาโอด-

เที่ยวชมฝูงเทพนิกร กับนางอัปสรสาวสวรรค์
 สุขเกษมเปรมใจไปด้วยกัน กับฝูงเทวัญในชั้นฟ้า

-ปี่พาทย์ทำเพลงเร็ว-

(พระอรชุนกับนางฟ้า - เทวดารำเข้าโรง)

-ร้องเพลงร้อร่าย-

เมื่อนั้น โฉมศรีมณีเมขลา
 อยู่ในวิมานรัตนา สำหรับรักษาสมุทรไท
 เคยไปประชุมด้วยเทวัญ เป็นนิจินรันคร์หาขาดไม่
 ครั้งถึงฤดูกำหนดไว้ อรทัยชื่นชมยินดี
 จึงแต่งองค์ทรงเครื่องอาภรณ์ งามงอนจำรัสศรี
 มือถือดวงแก้วมณี เทวีก้อออกจากวิมาน

-ปี่พาทย์ทำเพลงเชิดมิ่ง ต่อท้ายด้วยเชิดกลอง-

-เทวดา - นางฟ้าออก-

-ร้องเพลงแขกบรเทศ-

ครั้งถึงเข้าเล่นด้วยกัน กับนางสวรรค์เกษมศานต์
 เรือร้อร้อ โอดพันบรรเลงลาน นงคราญร้อร่ายไปมา

-ปี่พาทย์ทำเพลงเร็ว-

(เทวดา - นางฟ้า - พระอรชุน นางเมขลา รำหยาเข้าโรง)

(รามสูรออกนั่งวิมาน)

-ร้องเพลงร้อร่าย-

เมื่อนั้น รามสูรสิทธิศักดิ์รักษา (ทวน)
 อาศัยอยู่ในกลีบเมฆา เป็นที่ผาสุกสำราญใจ (ทวน)
 มีศรขวานเพชรเป็นอาวุธ ฤทธิฤทธิ์หยาบซำกล้าหาญ (ทวน)
 ทั้งหกห้องสวรรค์ชั้นบาดาล เกรงเดชขุนมารไม่ทานกร (ทวน)
 เพื่อนยิ่งอิมเอบกำเรบินัก ทนงศักดิ์ตั้งหนึ่งไกรสร (ทวน)
 อ่าองค์ทรงทิพย์อาภรณ์ จับขวานฤทธิรอนแล้วเหาะมา (ทวน)

-ปี่พาทย์ทำเพลงคูกพาทย์-

-ร้องเพลงร่ำร้าย-

รวดเร็วประหนึ่งลมพัด

เฉยียนฉวัดมาในเวหา (ทวน)

-เทวดา - นางฟ้า - เมขลา ออก-

เขียนออกนอกอกกลีบเมฆมา

อสุราเห็นแก้วแววไว

ซึ่งนางเมฆลามาโยนเล่น

ยิ่งเห็นยิ่งชอบอัธยาศัย

ยิ่งพิศยิ่งติดต้องใจ

อยากจะได้ใครได้ดวงจินดา

หมายเขม้นเข่นเจี้ยวจะราญรอน

กรกุมขวานเพชรเงื้อง่า

แผ่นโผนโจนไปในเมฆา

เข้าไล่นางเมขลาด้วยฤทธิ์

-ร้องเพลงเชิดฉิ่ง-

เมื่อนั้น

นวลนางเมฆลามารศรี

เที่ยวล่อรามสูรอสูรี

กรโยนมณีจินดา

ทำทีประหนึ่งจะให้แก้ว

กรอกแสงพรายแพรวบนหัตถา

ครั้นรามสูรไล่เที่ยวมา

กัลยาร่ำล่ออสูรี

นางแก่งเที่ยวล่อฉวัดเฉยียน

เวียนไปตามจักราศี

มือหนึ่งชูดวงมณี

ทำทีเยาะเย้ยกุมภัณฑ์

-ปี่พาทย์ทำเพลงกราวรำ-

-ร้องนาคราช-

เมื่อนั้น

รามสูรฤทธิแรงแข็งขัน

แสงแก้วจับตาพรายพรรณ

กุมภัณฑ์กริ้วโกรธคือไฟ

เหม่เหม่เมฆลานารี

กู่จะล้างชีวิเสียให้ได้

กวัดแกว่งขวานเพชรดังเปลวไฟ

ก็ขว้างไปด้วยกำลังฤทธิ์

มิได้ต้องกายกัลยา

ยักขาเคียดคาลทธานจิต

โลดไล่พัลวันกระชั้นชิด

ตามคิดว่าไขว่เขาวมาลัย

-เชิด-

(รามสูรไล่นางเมขลาเข้าโรง , พระอรชุนออก รามสูรออกมาพบกัน)

-ร้อยร่าย-

พบพระอรชุนเทเวศร์
 มือถือพระขรรค์สุรگانต์
 ขบเขี้ยวเคี้ยวฟันทำอำนาจ
 แล้วร้องตวาดประกาศไป
 นามกรเป็นไหนจึงอาจอง
 ตัวกูผู้ทรงศักดิ์
 อานุกาพปราบได้ทั่วไตรจักร
 ไม่รู้ถ้าวากองอัคคี

เรื่องเดชศักดิ์กล้าหาญ
 เหาะผ่านหน้ามาก็จิตใจ
 ผาดเสียดสนั่นหวั่นไหว
 ว่าแหวยู่ใครอหังการ
 ทะนงใจเหาะทะยานผ่านหน้า
 ชื่อว่ารามสูรอสตรี
 สุรารักษ์เกรงฤทธิ์ทุกราตี
 มิ่งนี้จะม้วยชีวัน

-ร้อยร่าย-

เมื่อนั้น
 ได้ฟังกริ้วโกรธดังเพลิงกัลป์
 อันนามกรของเราหรือ
 เหาะมาโดยทางเมฆมา
 อันตัวของมิ่งเป็นไหน
 กูนี้ก็นับว่าชายชาญ
 ทศกัณฐ์สิบเศียรยี่สิบหัตถ์
 ตัวมิ่งสองกรจะชิงชัย

พระอรชุนฤทธิแรงแข็งขัน
 ตัวสั้นร้องตอบวาจา
 ชื่อพระอรชุนแกลัวกล้า
 ไซ้ว่าเหยียบเศียรขุนมาร
 จึงอ้างอวดฤทธิโกรกล้าหาญ
 ลือสะท้านทั่วแคว้นแดนใคร
 ก็ยังจับมัดเอามาได้
 ที่ไหนจะรอดชีวี

-ร้อยร่าย-

เมื่อนั้น
 ฟังพระอรชุนพาที
 กรกุมขวานเพชรกวัดแกว่ง
 สำแดงแผลงฤทธิ์หิมา

รามสูรสิทธิสักดิ์ยักษี
 โกรธดั่งอัคคีไหม้ฟ้า
 ตาแดงเขม่นเข่นฆ่า
 ยักขาเข้าไถ่รอนราญ

-ร้องเพลงสุดใจ-

เมื่อนั้น	องค์พระอรชุนใจหาญ
รับรองป้องกันประจัญบาน	แผ่นทะยานเข้าต่อกุมภภัณฑ์
กรซ่ายจับเศียรอสุรา	กรขวาเงียดเงื้อพระแสงขรรค์
กรอกกลับสับประยุทธ์พัลวัน	เสียงสนั่นครั้นครั้นเมฆา
เมื่อนั้น	จึงรามสูรย์กษา
ประจัญกรรอนราญเทว	โจนขึ้นเหยียบบ่าด้วยฤทธิ
ฉวยจับชฎาง่าขวาน	จะสังหารด้วยกำลังยกยี่
พระอรชุนเรื่องฤทธิราวี	ก็สลัดอสุรีเสียทัน
แล้วโจนขึ้นเหยียบไหล่ยกษา	กรขวาจับฟาดด้วยพระขรรค์
รามสูรรับรองป้องกัน	แล้วหันสลัดกระเด็นไป

-ร้าย-

พระอรชุนก็พลัดลงจากบ่า	ยกษาจับบาทาทั้งสองได้
ฟาดเข้ากับเหลี่ยมเมรุไกร	เสียงสนั่นหวั่นไหวโลกา
อันเขาพระพสุเมรุก็เอนทรุด	ด้วยฤทธิฤทธิ์แก้วกล้า
องค์พระอรชุนเทว	ก็มีววมรณาทันใด

-ปี่พาทย์ทำเพลงร้ว - โอด-

-ร้องเพลงกราวรำ-

ครั้นว่าชนะแก่สงคราม	มีความชื่นชมเกษมศรี
แกว่งขวานปาวแสงอสุรี	เหาะไปที่อยู่ด้วยว่องไว

-ปี่พาทย์เพลงกราวรำ-

-เชิด-

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทละคร ตอน रामสูรบกับอรชุน

แสดงในวันที่ 28 เมษายน 2522

ณ ท่าหนักบ้านปลายเนิน

รามสูรบกับอรชุน

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

- รามสูรออก -

- ร้องเพลงสมิงทองมอญ -

เมื่อนั้น
รามสูรสิทธิศักดิ์ขัณ
เลียวไล้เมขลานาริ
มาโดยวิถีคัคณางค์

- อรชุนออก -

- ร้องเพลงกระบอกสองไม้ -

มาพบพระอรชุนเทเวศ
เรื่องเดชศักดิ์กล้าหาญ
มือถือพระขรรค์อันชัยชาญ
เหาะผ่านหน้ามาก็ขจัดใจ
ขบเขี้ยวเคี้ยวกรมคำรามร้อง
ก็ก้องสนั่นหวั่นไหว
แล้วร้องควาตประกาศไป
ว่าแหวยผู้ใดอหังการ
นามกรโจนจึงอาจอง
ทะนงใจเหาะทะยานผ่านหน้า
กูคือรามสูรทรงศักดิ์ดา
จะเข่นฆ่าให้ม้วยชีวัน

- ร้องเพลงร้าย -

เมื่อนั้น
พระอรชุนฤทธิแรงแข็งขัน
ได้ฟังกริ้วโกรธดั่งไฟกัลป์
กายาสน์ร้องตอบวาจา
อันนามกรของกูหรือ
ชื่อว่าอรชุนแก่กล้า
เหาะมาโดยทางเมฆา
ไซ้ว่าเหยียบเคียรชุนมาร
อันตัวของมิงนั้นเป็นโจน
มาอวดฤทธิไกรกล้าหาญ
กูนี้ก็นับว่าชายชาญ
ถือสะท้านทั่วทั้งแดน ไตร
ทศกัณฐ์สืบเคียรยี่สืบหัตถ์
กูยังจับมัดเอามาได้
ตัวมิงสองมือจะชิงชัย
ที่ไหนจะรอดชีวิ

- ร้องเพลงกระบอกทอง -

เมื่อนั้น -
รามสูรสิทธิศักดิ์ขัณ
ตำแดงแผลงอิทธิฤทธิ
อสุรีเข้าไถ่รอนราญ

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

- ร้องเพลงเขมรสุดใจ (รวม ๒ คำ)

เมื่อนั้น	องค์พระอรชุนใจหาญ
รับรองป้องกันประจัญบาน	แผ่นทะยานเหยียบบ่ากุมภัณฑ์
กรซ่ายจับเสียวรอสูรา	กรขวาเงียดเงี้ยวพระแสงขรรค์
กลดกกลับสี่ประยูทธ์พิลวัน	เสียงสนั่นครั่นครื้น โกลา

- ปี่พาทย์ทำเพลงร่ำ -

- รามสูรเหวี่ยงพระอรชุนแล้วตามไป -

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทเบิกโรงชุดเมขลา-รามสูร กรมศิลป์ากร

- ฉากท้องฟ้า -

- ปี่พาทย์ทำเพลง โคมเวียน - รั้ว -

- เทวดา-นางฟ้ารำออก -

ร้องเพลงพระทอง

เมื่อนั้น	ฝ่ายฝูงเทวาทุกราตี
ทั้งเทพธิดานารี	สุขเกษมเปรมปรีดีเป็นสุดคิด

ร้องบ้ำหลุด

เทพบุตรจับระบำท่าท่า	นางฟ้ารำฟ้อนอ่อนจริต
รำเรียงเคียงเข้าไปให้ชิด	ทอดสนิทติดพันทรมวย

ร้องเพลงสระบุหรง

เมื่อนั้น	นางเทพอัปสรศรีใส
รำล่อเทवासราลัย	ท่วงทีหนีไล่พอได้กัน

ร้องบะหลิม

เทพบุตรจูดจวยชายสะไบ	นางผลึกกรค้อนให้แล้วผินผัน
หักหลบลดเลี้ยวเกี่ยวพัน	เหียนหันมาขวาท่าท่าทาง
ครั้นเทพเทวีถูกระชั้นไล่	นางขม้อยดอไปเสียให้ห่าง
เวียนระวันหันวงอยู่ตรงกลาง	ฝูงนางนารีก็ปรีดา

- ปี่พาทย์ทำเพลงเร็ว -

- เทวดา-นางฟ้าจับระบำ ท้ายเพลงจะเห็นพระอรชุนประทับบนอาสน์ในเทพวิมาน

ฉากเทพวิมานอรชุน

ร้องเพลงยานี

มาจะกด้าวบทไป	ถึงพระอรชุนเกล้าเกล้า
แจ้งว่าเทพบุตรกับนางฟ้า	ชวนกันมาเล่นก็ยินดี
อ่าองค์สอดทรงเครื่องประดับ	พระหัตถ์จับพระขรรค์ชัยศรี
ออกจากวิมานอันรูจี	ไปยังที่ประชุมเทว

- ปี่พาทย์ทำเพลงกลม - เข็ด -

- พระอรชุนรำแล้วหายเข้าโรง -

ฉากวิมานมณีเมขลา

- นางเมขลาที่นั่งอยู่บนแท่น -

ร้องเพลงเขมรปากท่อ

มาจะกล่าวบทไป	ถึง โฉมศรีมณีเมขลา
อยู่ในวิมานรัตนา	สำหรับรักษาสมุทรไท
เคยไปประชุมด้วยเทวัญ	เป็นนิจันรันครห์หาขาดไม้
ครั้นถึงฤกษ์กำหนดไว้	อรไทชื่นชมยินดี

ร้องเพลงแขกค้อยหม้อ

อ่าองค์ทรงทิพย์อาภรณ์	งามงอนจรัสรัศมี
มือถือดวงแก้วมณี	เทวีก็ออกจากวิมาน

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิดฉิ่ง -

- นางเมขลา -

ฉากท้องฟ้า

- ปี่พาทย์ทำเพลงเร็ว -

- พระอรชุน -

เทวดา - นางฟ้า - เทวดาตลก

กำลังร้ายร้ายสนุกสนานกันอยู่

แทรกตลกตามสมควร

นางเมขลาเข้ามา

ร้องเพลงฝรั่งควง

ครั้นถึงเข้าเล่นด้วยกัน	กับนางสวรรค์เกษมसानต์
เรื้อร้องโอดพันบรรเลงลาน	นงคราญร้ายร้ายไปมา

- ปี่พาทย์ทำเพลงฉิ่ง -

- นางเมขลา -

เทวดาตลกเล่นกวนมูข

ฉากวิมานรามสูร

- รามสูรประทับบนอาสน์ -

ร้องเพลงสมิงทองมอญ

เมื่อนั้น	- รามสูรสิทธิศักดิ์รักษา
อาศัยในกลีบเมฆา	เป็นที่ผาสุกสำราญ

มีศรขวานเพชรเป็นอาวุธ
ทั้งหกสวรรค์ชั้นบาดาล

ฤทธิฤทธิ์หยาบซ้ากล้าหาญ
เกรงเดชขุนมารไม่ทานกร

ร้องเพลงเขมรโพธิสัตว์ชั้นเดียว

ยังคิดอ้อมเอิบกำเรบินัก
อ่าองค์ทรงทิพย์อาภรณ์

ทงศักดิ์ดั่งหนึ่งไกรสร
จับขวานฤทธิรอนแล้วเหาะมา

- ปี่พาทย์ทำเพลงกราวโน - เชิด -

- รามสุร่าไปที่ลากห้องฟ้า -

ร้องเพลงร้าย

รวดเร็วดั่งหนึ่งลมพัด
เชื่อมออกจากกลีบเมฆมา
ซึ่งนางเมฆลามาโยนเล่น
ยิ่งพิศยิ่งติดต้องใจ
หมายเขม้นเข่นเขี้ยวจะราญรอน
แผ่น โผน โจน ไปในเมฆมา

เจวียนฉวัดมาในเวหา (ทวน)
อสุราเห็นแก้วแววไว
ยิ่งเห็นยิ่งชอบอัชฌาสัย
อยากจะได้ใครได้ดวงจินดา
กรกุมขวานเพชรเงื้อง่า
เข้าไล่นางเมฆลาด้วยฤทธิ

- รามสุร ไล่นางเมฆลาหนีไป -

ร้องเพลงสาธิตาแก้ว (ร้องรวบ ๒ คำ)

เมื่อนั้น
แลเห็นรามสูรอรุรี
หน้าซัดตัวสิ้นขวัญหาย
เสียงมี้อออิงคะนึ่งไป
นางฟ้าอุ้มจูงเทพบุตร
นึ่งฉาบกรับโหม่งทั้งนั้น

เทวดานางฟ้าทุกราศี
มาได้ราก็ตกใจ
วุ่นวายไม่สมประดีได้
เทพไทวึงปะทะปะกัน
อดลุดไปทั้งสรวงสวรรค์
สาระพันแตกยับไม่สมประดี

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

เทวดา-นางฟ้า เทวดาตลกเล่นกวนมูข

แล้วหนีรามสูร รามสุรไล่ตาม

เมฆลาออกทำท่าซ່อนในกลีบเมฆ

รามสูรออกค้นหาจนพบ

ร้องเพลงเชิดฉิ่ง

เมื่อนั้น
เสี้ยวล่อรามสูรอรุรี

นวลนางเมฆลามารศรี
กร โยนมณีจินดา

ทำที่ประหนึ่งจะให้แก้ว
กรันรามสุรไล้ลิ้วมา
นางแก้งลิ้วลัดฉวัดเฉวียน
มือหนึ่งชูดวงมณี

กลอกแสงพรายแพรวบนหัตถา
กัลยารำล่อสุรี
เวียนไปตามจักราศี
ทำที่เฆาะเย้อสุรา (ลงกราวรำ)

- ปี่พาทย์ทำเพลงกราวรำ -

ร้องเพลงนาคราช

เมื่อนั้น
แสงแก้วแวววิบจับตา
เหม่เหม่นางเมขลานี้
กวัดแก่งขวานเพชรดังเปลวไฟ

จึงรามสุรชัทยา
อสุรกริ้วกราดตวาดไป
กู่จะล้างชีวิเสียบให้ได้
ก็ขว้างไปด้วยกำลังแรงฤทธิ์

ร้องเพลงร้าย

มิได้ต้องกายกัลยา
โลดไล้พัลวันกระชั้นชิด

อสุร เดือดดาลทะยานจิต
ตามติดคว่ำไขว่เขาวมาลย์

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

- รามสุรขว้างขวาน - เมขลาล่อแก้วหนีเข้าโรง -

รามสุรตาม

ฉากห้องฟ้า

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

- รามสุรออก พบอรชุน -

ร้องเพลงลิงโลด

มาพบพระอรชุนเทเวศ
มือถือพระขรรค์อันชัยชาญ
ขบเขี้ยวเคี้ยวกรามคำรามก้อง
แล้วร้องตวาดประกาศไป
นามกรเป็นไฉนจึงอาจอง
กูคือรามสุรทรงศักดิ์ดา

เรื่องเดชศักดิ์ดาหาญ
เหาะผ่านหน้ามาก็ขี้ใจ
ก็ก่อกองสนั่นหวั่นไหว
ว่าแห้วผู้ใดอหังการ
ทะนงใจเหาะทะยานผ่านหน้า
จะเข่นฆ่าให้ม้วยชีวัน

ร้องเพลงร้าย

เมื่อนั้น
ได้ฟังกริ้วโกรธดังไฟกลปี
อันนามกรของกูหรือ

พระอรชุนฤทธิแรงแข็งจับ
กายาสน์ร้องตอบวาจา
ชื่อว่าอรชุนเกล้าเกล้า

เหาะมาโดยทางเมฆา
อันตัวของมิ่งนั้นเป็นไปจน
ภูนี้ก็นับว่าหาชชาญ
ทศกัณฐ์สิบเสียวี่สิบเก็ด
ตัวมิ่งสองมือจะชิงชัย

ใจว่าเหยียบเสียวรขุนมาร
มาอวดฤทธิ์ไกรกล้าหาญ
ลือสะท้านทั่วทั้งแดนไตร
ภูยังจับมัดเอามาได้
ที่ไหนจะรอดชีวี

ร้องเพลงกระบอกลอง

เมื่อนั้น
สำแดงเพลงอิทธิฤทธิ์

รามสูรสิทธิศักดิ์ชัย
อสูรเข้าไฉ่รอนราญ

- ร้องเพลงเขมรสุดใจ (รวม ๒ คำ)

เมื่อนั้น
รับรองป้องกันประจัญบาน
กรซ่ายจับเสียวรสุรา
กลอกกลับตีประยุทธ์พิลวัน

องค์พระอรชุนใจหาญ
แผ่นทะยานเหยียบบำกุ่มภักดิ์
กรขวาเงียดเงี้ยวพระแสงขรรค์
เสียงสนั่นครั้นครั้น โกลา

- ปี่พาทย์ทำเพลงร้ว -

- รามสูรรบกับพระอรชุน -

พระอรชุนหนี รามสูรตามไป

จบการแสดง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

- ประวัติและความเชื่อในด้านต่างๆของรามสูร
- บทบาทรามสูรในเรื่องรามเกียรติ์
- อสูรเทพบุตรในเรื่องรามเกียรติ์

ประวัติและความเชื่อในด้านต่างๆของรามสูร

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีปกล่าวถึงประวัติและความเชื่อในด้านต่างๆ
ของรามสูรใช้ในเมขลา – รามสูร

รามสูร ยักษ์ชื่อนี้ ก็เป็นทำนองเดียวกับเมขลาที่ไม่ปรากฏว่าอยู่ในวรรณคดีของอินเดีย ที่นับว่าใกล้เคียงมาก ก็เรื่องปรสูราม แปลว่า รามถือขวาน ว่าเป็นพระวิษณุনারายณ์อวตารมาเป็น พราหมณ์ชื่อนี้ เพื่อปราบปรามพวกกษัตริย์ที่รังแกพราหมณ์ ในพระราชนิพนธ์บ่อเกิดแห่ง รามเกียรติ์ก็กล่าวว่า สาเหตุที่ปรสูรามจะเป็นอริกับพวกกษัตริย์ก็เพราะทำวอรชุนกรรติวีระเป็น มหาราชครองนครมหิมดี มีเขนถึงพันหนึ่ง และมีเดชานูภาพมาก อาจชนะได้แม่ทศกัณฐ์ วันหนึ่งทำวอรชุนไปจงเอาลูกโคสำคัญของพระชมัทธกนิซึ่งเป็นฤๅษีและเป็นบิดปรสูราม ปรสูราม ทราบความก็โกรธจึงตามไปปราบและฆ่าทำวอรชุนตาย ฝ่ายโอรสทำวอรชุนเมื่อมีโอกาสก็ไปฆ่า พระชมัทธกนิบ้างเพื่อแก้แค้นปรสูรามก็โกรธเลยสาบานตัวเป็นศัตรูแห่งชาติกษัตริย์ทั่วไป

ปรสูรามในที่นี้ คือที่ในรามเกียรติ์เรียกว่ารามสูร ตอนที่มาทำรบกับพระราม ภายหลังที่ พระรามไปประลองการยกศรแล้ว ได้นางสีดามาเป็นชายาซึ่งในคัมภีร์รามายณะมีเรื่องละม้าย คล้ายคลึงกันมากจึงเป็นอันยุติได้ว่า ปรสูรามกับรามสูรเฉพาะในเรื่องตอนนี้เป็นตัวเดียวกัน ที่ใน รามเกียรติ์ของเราว่ารามสูรเป็นยักษ์ ผิดกับที่กล่าวไว้ในคัมภีร์รามายณะที่ว่าปรสูรามเป็นพราหมณ์ นั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงพระราชวิจารณ์ไว้ในบ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์ว่า “เป็น เพราะปรสูรามมีฉายาเรียกว่า “นยักษ์” เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า ต่ำหรือด้อยเพราะควรปฏิบัติไม่ เสมอภูมิธรรมอันควรแก่พราหมณ์ที่โทโสร้ายเหลือออกคถัน และใจคอเหี้ยมโหด เป็นต้น ฉายา “นยักษ์” นี้เอง ฟังไม่สู้ถนัดก็อาจเข้าใจผิดเป็น “ยักษ์” ไปได้ ทั้งความประพฤติและนิสัยของราม ปรสูรนั้นหรือ ก็ชวนให้เห็นเป็นยักษ์ไปจริงๆด้วย

อนึ่ง ได้กล่าวมาแต่ต้นว่า ปะโรตกับรามสูรคงเป็นตัวเดียวกันก็เพราะคำว่าปะโรตนั้น ใกล้เคียงเสียงคำว่า ปรสูมาก ถ้าอ่านคำว่า ปรสู โดยไม่ออกเสียงสระอุในตัวท้าย อย่างเราอ่าน เกตุ เหตุ เป็นต้น เสียงก็จะ เป็น ปรศ นับว่าใกล้เคียงปะโรตมาก ได้สอบดูตัวเขียนบางฉบับที่เขียนว่า ปะโรตก็มี จึงเป็นอันเชื่อได้ว่า ปะโรต ก็คือ ปรสูนั่นเอง แต่รามสูรที่เข้ากับเมขลา นั้น คงไม่ใช่

ปรศุราม เพราะในคัมภีร์รามายณะหรือในคัมภีร์ปุราณะของพราหมณ์ไม่มีเรื่องเช่นนั้น ทั้งในรามเกียรติ์ของเราที่บอกลักษณะบางประการที่ส่อไปให้เห็นเป็นคนละตัว คือบอกว่ารามสูรนั้นหน้าสีเขียว ถือขวานเป็นอาวุธ ส่วนยักษ์ปะโรตหน้าสีม่วงถือศรเป็นอาวุธ นอกนั้นเหมือนกันหมด และถ้ากล่าวถึงรามสูรตัวที่จะต้องพบกับเมขลาที่มักจะบอกว่ามีที่อยู่ตามกลีบเมฆ เช่น “มาจะกล่าวบทไป ถึงรามสูรยักษ์ อาศัยในกลีบเมฆา เป็นที่พาสุกสำราญ”

อีกแห่งหนึ่งว่า “เมื่อนั้น ฝ่ายรามสูรยักษ์ เทียวไปในกลีบเมฆา พอเห็นเมฆลานารี” ส่วนรามสูรตัวที่รบกับพระราม ไม่ใช่ยักษ์จรจัดอาศัยอยู่ในกลีบเมฆ ท่วงทีเป็นผู้ดีมีสกุลสูงกว่า เพราะอยู่วิมาน เช่น

“มาจะกล่าวบทไป ถึงรามสูรยักษ์ อยู่ยังวิมานรัตนา ถึงมหาเมรุบรรพต ในชั้นจาตุมหาราช ร่ายกาจฤทธิไหรดั่งไฟกรด เลื่องชื่อลือนามขามยศ หยาบช้ำสาหัสเป็นพินันท์”
 ดังนี้ คีรติรามสูรเดิมคงจะมีสองตัวอย่างทำนองเมขลา คือรามสูรที่อยู่ในกลีบเมฆมีหน้าที่ทำให้ฟ้าร้อง และเข้าคู่กับเมฆลานางฟ้า ผู้ทำให้ฟ้าแลบนี้คนหนึ่ง เมฆลารามสูรคู่นี้ไม่ปรากฏเรื่องทางอินเดีย รามสูรอีกคนหนึ่งอยู่วิมานตัวที่รบกับพระราม คือปรศุรามในคัมภีร์รามายณะส่วนเมฆลาสมุทรเทวีตามที่มืออยู่ในชาดกเป็นของอินเดียฝ่ายใต้ อีกตัวหนึ่ง ไม่ใช่เมขลาตัวที่ทำให้ฟ้าแลบเพราะเมฆลาสมุทรเทวีไม่เคยพบกับรามสูร

เหตุที่รามสูรสองตัวเกิดมารวมกันขึ้นเป็นตัวเดียว ก็เห็นจะเป็นเพราะทั้งสองตัวต่างถือขวานด้วยกัน มีลักษณะคล้ายด้วยกัน และโดยเหตุที่น่าจะหลงไปว่า ปรศุรามเป็นยักษ์ จึงถูกรวบขึ้นเป็นตัวเดียวส่วนชื่อของรามสูรตัวทำฟ้าร้อง จะชื่ออะไรแน่มาแต่เดิมทราบไม่ได้ในเวลานี้ เพราะคงสูญเสียแล้วด้วยนำเอามารวม และให้ชื่อเป็นรามสูรเสียด้วยกันในส่วนเมฆลาที่คงเป็นทำนองเดียวกัน โดยเหตุที่เมฆลาสมุทรเทวีมีชื่อว่าเมฆลา มีคำว่าแก้วอยู่ด้วยเหมาะแก่การฉายแสงเป็นฟ้าแลบ จึงถูกรวบตลอดจนชื่อขึ้นเป็นตัวเดียวกัน เหตุฉะนั้นเรื่องเมฆลารามสูรที่มีอยู่ในวรรณคดีของเรา เมื่อเอาเข้าปรับกับเรื่องในวรรณคดีของอินเดีย จึงคู่ไม่ตรงกัน

ยังพระอรชุนที่รบกับรามสูรอีกตัวหนึ่งซึ่งชักจะยุ่งไม่แพ้เมฆลารามสูร จนคำว่าเทพอรชุนเป็นเทพประชุนก็มี ที่จริงอรชุนกับประชุนเป็นคนละตัวอรชุนนั้น หมายถึงอรชุนกรรตวีระที่เป็นท้าวพญาและถูกปรศุรามฆ่าตาย แต่ในรามเกียรติ์จัดให้อรชุนเป็นเทวดาที่ถูกรามสูรฆ่า เนื้อเรื่องพอเห็นได้ว่ามีที่มาแห่งเดียวกัน” แต่ที่รามเกียรติ์เอาอรชุนไปเป็นเทวดา ก็เห็นจะเป็นเพราะเอาเรื่องท้าวอรชุนรบกับปรศุราม ไปผสมเข้ากับเรื่องรามสูรไล่นางเมขลาตอนที่พระอรชุนเทวดาผ่านหน้ารามสูร หรือในนารายณ์สิบปางว่า ผ่านเข้าวิมานพระอรชุน พระอรชุนโกรธถือว่าเป็นการดูหมิ่น จึงออกมารบกับรามสูร แล้วถูกรามสูรจับตัวพาดูเขาถึงแก่ความตายประหลาดว่า อมรก็ตายเหมือนกัน ก็เรื่องเมฆลารามสูรตอนนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโลกธาตุในฤดูฝนที่มีฟ้าแลบ ฟ้าร้อง พระอรชุนจึงควรเป็นพระประชุนซึ่งเป็นเทพแห่งฝน ประชุนคำนี้ ในภาษาสันสกฤตเป็นปรรชุนยว่าเป็นพระนามของเทพประจำฟ้าฝน หรืออีกนัยหนึ่งก็ว่า เป็นพระอินทร์ที่มีลักษณะผิดกับพระ

อินทร์ของพราหมณ์ ในสมัยปุราณะหรือยุคลัทธิฮินดูรุ่นหลังและคงเป็นเพราะเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าจึงทรงแปลงชื่อพระอรชุนที่รบกับรามสูร ในพระราชนิพนธ์ที่พระบำเหน็จเวลา รามสูร เป็นพระประชุนเพื่อให้เข้าเรื่องกันดังนี้

“มาจะกล่าววาทไป
ถึงพระประชุนสุนทรศรี
มีอำนาจอาจองทรงฤทธิ
ในที่จะให้ฝนคลบนาคาล”

ตกลงพระอรชุนที่รบกับรามสูร เห็นจะเป็นสองเรื่อง คือทำวอรชุนรบกับปรศุรามเรื่องหนึ่งและเทพประชุนรบกับรามสูร คือทำให้เกิดฝนตกอีกเรื่องหนึ่ง แล้วเอามาผสมกลมกลืนเข้าเป็น เรื่องเดียวกัน เรื่องจึงยุ่งอีก ยุ่งจนกระทั่งเขียนคำว่าอรชุนกลายเป็นวอรชุนอย่างในรามเกียรติ์เขมร หรือในหนังสือตัวเขียนของเก่าของเราที่เคยมีอยู่บ่อยๆ

ทั้งนี้เรื่องที่จะต้องพูดต่อไปว่า ก็เมื่อเมฆลารามสูรคู่ที่ทำให้มีฟ้าร้องไม่ใช่มาจากเรื่อง ของอินเดีย หากเอามารวมเข้ากับเมฆลารามสูรคู่หลังแล้ว เมฆลารามสูรคู่แรก เราได้เรื่องมาจาก ไทไหน ชื่อนี้ ม.เลวี นักปราชญ์ฝรั่งเศสลงความเห็น ว่าบางทีเมฆลารามสูรอันเป็นเทพเกี่ยวกับฝน จะเป็นคติของไทยที่มีอยู่แล้วมาแต่เดิม ซึ่งกล่าวถึงลักษณะอาการของฟ้าแลบฟ้าร้องในต้นฤดูฝน ว่ามีต้นเหตุมาจากแสงแก้วและเสียงขวานของเทพบางเจ้าองค์ของไทยและเล่าเป็นทำนองนิยายติด ปากสืบต่อกันมา ที่ว่ามีชื่อเป็นเมฆลารามสูรอย่างของอินเดีย ก็เมื่อภายหลังในสมัยที่ไทยได้รับคติ อารยธรรมมาจากอินเดียและนับถือพุทธศาสนาแล้วเมื่อเห็นเรื่องเมฆลามาสมุทรเทวี และเรื่องปรศุราม มีลักษณะคล้ายกับเทพเจ้าของไทยมาแต่เดิม ก็อนุโลมเอาเรื่องและชื่อมารวมเป็นเรื่องเดียวกันเสีย และจะเป็นด้วยเหตุคั้งที่ ม.เลวีสันนิษฐานนี้กระมัง ในคติของพวกผู้ไทยทางภาคอีสานของเราจึงมีผี ฟ้าผู้หญิงชื่อว่าเมฆลา โดยโอนเอาชื่อเมฆลานี้มาให้ผีฟ้าตนนั้น (ดูในเรื่องลัทธิธรรมเนียม ภาค 18 ตอน 2) ผีฟ้าในที่นี้หมายความว่าเทวดา คงเป็นคำที่ใช้เรียกเทวดามาก่อนที่เราได้คำว่าเทวดา มาจากอินเดีย พอเราได้คำว่าเทวดามาใช้แทน คำว่าผี ซึ่งเป็นคำกลางๆหมายถึงจำพวกอมมนุษย์ จะเป็นเทวดาหรือภูติผีก็ได้เลย ต้องตกคำมีความหมายแคบเข้า ดังที่เข้าใจกันอยู่ในเวลานี้

อันลักษณะของฝนในต้นฤดู ว่าทางฝ่ายคติของอินเดียดูเหมือนจะไม่กล่าวถึงว่าเป็น หน้าที่ของเทพองค์ใดนอกจากพระอินทร์ ซึ่งในสมัยพระเวทเป็นเทพบดีประจำฟ้าอากาศและฝน ที่โลกธาตุดึกฟ้าแลบฟ้าลั่นอยู่หวั่นไหว ก็ว่าเพียงเป็นเพราะพระอินทร์ทรงขว้างสายฟ้าวิรุฑูรไป สंहารศัตรู เหตุฉะนั้นเมฆลารามสูรที่ ม.เลวี มีความเห็นว่าเป็นเทพของไทยมาแต่เดิมนั้นคู่ก็เข้าที่ แต่เห็นจะสืบสาวราวเรื่องได้ยากสักหน่อย เพราะถ้ามีจริงก็คงจะลึบกันเสียนานแล้ว แม้แต่ทางภาค อีสาน ซึ่งประชาชนชาติไทยในบางหมู่บ้านเหล่านี้ก็ยังรักษาคติของไทย ไว้ได้ดีกว่าเพราะความ เจริญในคติอย่างใหม่ไม่แพร่หลายแต่กระนั้น ความรู้เรื่องฟ้าแลบฟ้าร้องเท่าที่สอบถามมาก็มีชื่อเป็น เมฆลารามสูรเสียแล้ว ยังมีที่จะสอบถามได้อีกทางหนึ่ง ก็คือคติทางจีน เพราะไทยกับจีนเคย

คลุกคลีกันมาช้านานตั้งแต่เด็กคำบรรพ์ แต่เมื่อสอบหาคุกกี้ได้เรื่องไปอีกทางหนึ่ง คือมีเค้าอยู่นิดๆ ก็ที่รามสูรของจินนั่นถือขวาน บางทีก็แถมถือสิ่งด้วยอีกมือหนึ่ง ส่วนเมฆลาจินถือกระจกเงาฉายแสงเป็นฟ้าแลบ กระจกเงากับดวงแก้วคุกกี้พอจะไปกันได้ เพื่อให้เห็นว่าเรื่องฟ้าฝนนี้ ทางฝ่ายจินมีความคิดเห็นในชั้นดั้งเดิมที่ว่ามีเป็นอย่างไร ถ้าจะนำมาเล่าไว้ด้วยกันก็เห็นจะเข้าเรื่องกันได้

รามสูรของจินนั่น เรียกตามสำเนียงแต่จิวว่า ลู๋ยกง มีรูปร่างน่าเกลียดน่ากลัว คือตัวเป็นคนแต่หัวมีผมไหวอย่างลิง ส่วนหน้าเป็นอย่างครุฑผิวน้ำดำหรือเขียว และมีปีกอย่างค้างคาวที่ตีนมีเล็บอย่างเหยี่ยว รูปลักษณะของลู๋ยกงของจินจะถ่ายแบบเอาไปจากครุฑของอินเดีย แต่ทางสอบสวน ได้ความว่าลู๋ยกงมีมานานก่อนที่จันรู้จักอินเดียอีก จึงควรเป็นของจินมาแต่เดิมเพราะลู๋ยกงไม่ได้มุ่งฆ่าแต่ใช้กางเกงขาก๊วยนุ่ง มีอาวุธคือในมือหนึ่งถือส้าวและอีกมือหนึ่งถือฆ้อน บางทีเป็นขวานก็มี ฆ้อนหรือขวานนี้ ลู๋ยกงใช้ตีกลอง ซึ่งร้อยเป็นสร้อยสังวาล มีอยู่หลายใบด้วยกัน เมื่อตีกลองจะเกิดเสียงดัง ดังที่เราได้ยินกันว่าฟ้าร้องฟ้าผ่า ฝรั่งว่าลู๋ยกง ของเดิมเห็นจะไม่มีปีกมาได้ปีกขึ้นเมื่อภายหลัง คือถ่ายแบบพระวชิรปาลีหรือพระอินทร์ซึ่งเป็นเทพแห่งฝน และซึ่งในคติทางมหายานว่า บางทีก็มีปีก

ส่วนเมฆลาของจิน ในตำราหนึ่งว่า เงกนึ่ง แปลว่า นางหยกหรือนางแก้ว แต่ไม่ได้ถือดวงแก้วถือธงสองมือ เมื่อโบกไปก็เป็นแสงฟ้าแลบ เงกนึ่งนี้เป็นเทพธิดาพวกหนึ่งมีหลายคนด้วยกัน และมีหน้าที่ประจำอยู่ทุกทิศท้องฟ้า อีกตำราหนึ่งว่า ผู้มีหน้าที่ทำให้ฟ้าแลบนั่นชื่อเตียนบ้อ แปลว่า เจ้าแม่วิษณุ รูปร่างเป็นอย่างนางฟ้าของจิน ทรงพัศตราภรณ์สีน้ำเงิน เขียว แดงและขาว ในหัตถ์ถือกระจกเงาข้างละบาน เมื่อฉายไปก็เป็นแสงสว่างเป็นทางไป หน้าที่ของนางเตียนบ้อคือคอยช่วยส่องทางให้ลู๋ยกงเห็นภายในหัวใจของคนว่าจะคิดชั่วเพียงไร เพื่อลู๋ยกงจะได้ลงโทษเป็นฟ้าผ่าแก่ผู้ใจชั่ว ให้เป็นยุติธรรมไม่ผิดพลาดได้ เพราะลู๋ยกงเคยทำการพลาดมาแล้ว เช่น คราวหนึ่งเป็นเวลาเมื่อฟ้ามีฝน ชายคนหนึ่งเกล็ดเมสึดแดงโม แล้วขว้างเปลือกออกไปทางช่องในครัวซึ่งกำลังมีควันกลุ่ม ลู๋ยกงเห็นเปลือกเมสึดแดงโมปลิวออกไปจากในครัว สำคัญผิดคิดว่ามีผู้ขว้างทิ้งข้าวสุกซึ่งเป็นของมีบุญคุณแก่มนุษย์ ไม่ควรทิ้งขว้างให้ไร้ประโยชน์ ก็โกรธและผ่าเอาคนที่ในครัวตาย เหตุนี้ลู๋ยกงใจประธานแห่งกระทรวงฟ้าผ่า จึงต้องให้เตียนบ้อมาคอยกำกับ ฉายแสงให้ลู๋ยกงเห็นได้แน่ชัดเสียก่อน

อีกครั้งหนึ่งไปผ่าผิดถูกเอาหญิงชราถึงแขนหักลู๋ยกงรู้สึกผิด ตะโกนลงมาจากฟ้าว่า “ผ่าผิดไปแล้ว” พอขาดเสียง ก็มีขวิดใบหนึ่งปลิวตกลงมาจากฟ้า แล้วมีเสียงพูดอีกว่า “เอาขาในขวิดแขนก็จะหายเป็นปลิดทิ้ง” หญิงชราทำตามที่บอกแขนก็หายหักทันที ชาวบ้านที่รู้เห็นอยากได้ยาวิเศษนี้ ตั้งใจจะลักจากหญิงชรา เอาไปซ่อนไว้ เพื่อจะได้ใช้ในวันข้างหน้า แต่เมื่อช่วยกันหยิบขวิด ก็ยกไม่ขึ้นจากพื้นดิน และในขณะนั้นเองขวิดนั้นก็ปาฏิหาริย์หายขึ้นไปในอากาศ

ครั้งหนึ่ง ลู๋ยกงไปผ่าลูกเด็กลูกชวาวา อายุ 14 ปี ถึงแก่ความตาย พ่อของเด็กเช่นบูนาลู๋ยกงแล้วเขียนคำร้องทุกข์ลงบนกระดาษสีเหลือง เอาเข้าเผาไฟส่งไปเสนอลู๋ยกงว่า

“ข้าแต่ท่านลู่กง ไครคงไม่กล้าทำให้ท่านโกรธหรือบังอาจดูหมิ่นต่อเดชอำนาจของท่านแต่กระนั้นข้าพเจ้าต้องขอประทานกรุณาถามท่านว่า ที่ท่านฆ่าลูกเด็กลูกข้าพเจ้าตาย จะว่าเป็นเพราะเด็กนั้นได้กระทำความชั่วร้ายในชาติปัจจุบันนี้ คู่ก็ไม่สมเพราะเป็นเด็ก ไหนจะรู้จักทำความชั่วถ้าว่าท่านลงโทษเพราะในชาติก่อนเด็กนั้นได้ทำความชั่วไว้ ก็ไหนเล่าจึงปล่อยให้รอดพ้นจนได้มาเกิดใหม่ คั้งนี้ท่านลู่กงจะว่าอะไร” ขณะนั้นฟ้าก็ลั่นเปรี้ยงและในทันทีที่กันเด็กนั้นก็กลับฟื้นคืนชีวิต

ไซ้แต่ผ่าคนผัดเท่านั้น บางทีลู่กงผ่าผัดตนเองต้องไปติดอยู่ในง่ามไม้ที่ยกออกเพราะถูกผ่าแล้วยังไปผ่าเพื่อช่วยผู้ผัดให้พ้นโทษด้วย คั้งมีเรื่องเล่าว่า ชายคนหนึ่งไปหาเครื่องยา และตัดไม้ทำฟืนที่ในป่าใกล้เขา วันหนึ่งเกิดพายุฝน ต้องหลบไปอาศัยอยู่ใต้ต้นไม้ ทันใดนั้นมีเสียงลั่นเปรี้ยงเห็นอมมนุษย์คนหนึ่งหน้าสีเขียวปากใหญ่กว้างมีปีกและเล็บอย่างนก เข้าไปติดอยู่ในง่ามไม้ อมนุษย์คนนั้นร้องขอความช่วยเหลือว่า “เราคือลู่กง จงแยกง่ามไม้ที่เราเข้าไปติดอยู่ที่นี่ เพื่อให้เราออกมาได้ เราจะสมนาคุณรางวัลเจ้าให้สะใจ” ชายคนนั้นจึงเอาก้อนหินด่างลิ่มดอกเข้าไปในช่องไม้ที่แตกรานเป็นทางจนถ่างออกมาก ลู่กงก็หลุดพ้นมาได้ และบอกแก่ชายคนนั้นว่า “ถ้าให้เปิดคูคในสมุดตำรานั้นเมื่อใครก็สามารถจะเรียกฟ้าร้องและฝน รักษาโรคหรือบรรเทาความทุกข์เดือดร้อนได้” และยังคงกล่าวต่อไปว่า “เรามีพี่น้องอยู่ห้าคน และเราเป็นน้องสุดท้องถ้าต้องการให้ฝนตกจงเรียกพี่น้องของเราคนใดคนหนึ่งให้ช่วยก็ได้ แต่ถ้าจะเรียกร้องตัวเราโดยเฉพาะก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นจริงๆ เพราะเราเป็นเจ้าโทโสร้าย แต่ก็จะมาให้ตามประสงค์” ว่าแล้วก็หายตัวไป

ล่วงต่อมา ชายคนนั้นได้อาศัยสมุดตำราที่ลู่กงให้ไว้ สามารถรักษาความป่วยไข้ได้ทุกข์ของใครๆ ให้หายได้ชะงัด เสมือนว่าแสงแดดในเวลาเช้ากำจัดหมอกให้จางไปฉะนั้น วันหนึ่งชายผู้นั้นได้กินเหล้าจนเมา บังอาจเข้าไปนอนในศาลเจ้าผู้รักษาเมืองต้องการเอาตัวไปลงโทษแต่พอนำตัวถึงชั้นบันไดจวนผู้รักษาเมืองชายผู้นั้นก็ร้องเรียกลู่กงให้ช่วย ทันใดนั้น ก็มีเสียงฟ้าลั่นเปรี้ยงเกิดอลหม่านกันทั้งเมือง ผู้รักษาเมืองตกใจแทบขวัญหนีเลยปล่อยชายคนนั้นไปทันที โดยไม่ได้ลงโทษในความผิด

ที่ว่าลู่กงมีพี่น้องอยู่ห้าคนด้วยกันนั้นในคติทางจีนถือว่าฟ้าแลบฟ้าผ่าและลมฝนตกเป็นหน้าที่ของกระทรวงฟ้าผ่าและพายุฝน มีเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่อยู่ 24 คน ที่เป็นชั้นสำคัญคือ เจ้าฟ้าผ่าทั้งห้า (โง่ลู่ซัน) มีลู่จี้ (ประธาน) ลู่กง เตียนบือ (เจ้าแม่ฟ้าแลบ) ฮวงเปะ (เจ้าพายุ) และโหซื่อ (เจ้าฝน)

ผู้เป็นประธานแห่งกระทรวงฟ้าผ่า ที่เรียกว่าลู่จี้นี่ เป็นเจ้ามีสามตา ตาที่สามอยู่กลางหน้าผากถ้าลึ้มขึ้นเมื่อใด ก็เป็นแสงสว่างพุ่งไปข้างหน้าอย่างโคมหน้ารถไฟเป็นระยะไกลราวสองศอก มีตัวกิเลนเป็นพาหนะ ซึ่งสามารถจะเดินทางได้ในพริบตาเดียวตั้งล้านปี

ลู่โจนนั้น เดิมเป็นมนุษย์มีชื่อ เรียกตามที่มีอยู่ในเรื่องห้องสินว่า บุณโทชื่อเป็นขุนนางผู้ใหญ่ในพระเจ้าติวอ่อง ได้ยกทัพไปปราบปรามกองทัพของพระเจ้าบูอ่อง ซึ่งมีเกียงจูเหยเป็นแม่ทัพ ในที่สุดบุณโทชื่อแพ่ตายในที่รบ ซึ่งในเรื่องห้องสินกล่าวถึงการรบครั้งนี้ไว้อย่างพิลึกพิลั่น ล้วนเกี่ยวข้องการใช้ของวิเศษและเวทย์มนตร์ต่างๆ เมื่อบุณโทชื่อตายแล้ว ต่อมาภายหลังวิญญูณได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าฟ้าผ่า พร้อมทั้งบรรดานายทหารที่ตายในที่รบ ทั้งฝ่ายตนและปรปักษ์อีก 24 นาย ก็ได้มาเป็นเจ้าหน้าที่ฟ้าผ่าด้วย บุณโทชื่อนั้นมีชื่อตั้งในตำแหน่งว่าก็เถียนเอ็งหงวนหลุยเสี่ยโผ่ ฮั่วเทียนจิ้น แปลว่า เจ้ารามสูรในเก้าชั้นฟ้า พวกเจ้าหน้าที่ในกระทรวงฟ้าผ่าเชื่อว่าจะมีอยู่เท่านั้น ยังมีอื่นๆอีกหลายคน เช่นพวกรามสูรทั้งเก้า (เก้าเทียนลู่กง) รามสูรทั้งห้าแดน (โงฮิงลู่กง) เป็นต้น แม้แต่ตัวลู่กงเองในศาลเจ้าจิ้น บางทีก็มีรูปปฏิมาทำซ้อนขึ้นไว้ตั้งสามตนมีหน้าซ้ำเอาลู่กงกับลู่โจไปปนกันก็มี เป็นอันว่าเรื่องรามสูรของจีนที่มีเรื่องราววิจิตรพิสดารคงเป็นไปในรุ่นหลัง เปนทำนองเดียวกับเรื่องเทพนิยายต่างๆของจีน ในสมัยที่ลัทธิขงจื้อ เต๋า และพุทธมหายานรุ่นหลังเกิดรวมคตินกัน ของเดิมก็น่าจะมีแต่รามสูรที่ถือขวานตัวเดียวเท่านั้น ที่ลักษณะรามสูรผู้มีหน้าที่ทำฟ้าผ่าต้องถือขวานมักจะมิกคล้ายๆกันอยู่หลายชาติ เช่นเทพประจำฟ้าผ่าของฝรั่งที่ชื่อว่า ทอร์ ก็ถือขวานเหมือนกัน ข้าเรายังจะเคยได้ยินว่า ถ้าฟ้าผ่าลงที่ใดให้ไปคูที่ตรงนั้น บางทีก็จะพบขวานของรามสูรเป็นขวานหินตกอยู่ในดิน ความเชื่อถืออย่างนี้ดูเหมือนจะเห็นเป็นเช่นเดียวกันตลอดไป นับว่าถ้าได้ขวานหินมาจะเป็นเครื่องรางป้องกันอันตรายจากฟ้าผ่า และภัยต่างๆได้ด้วย บางทีใช้ฝนกับหินแล้วเข้าผสมกับยาอื่นอย่างในพม่าก็ว่าแก้โรคได้ชะงัด หรือเอาตำป่นกินกับเหล้าอย่างตำราของจีนก็แก้โรคชาติพิการได้ ในภาษาไทยใหญ่ ฟ้าผ่าก็เรียกว่าขานหรือขวาน ฟ้าแลบว่า ขวานไฟ แม้ในภาษาของเราก็เคยคำว่าขวานฟ้าผ่าอยู่ (ไตรภูมิพระร่วง) แสดงให้เห็นว่า ฟ้าผ่านั้นเขาถือว่า เกิดจากขวานกายสิทธิ์

ขวานหิน ที่มีคิดว่าเป็นขวานฟ้าหรือขวานรามสูรมาแต่โบราณนั้น เห็นจะไม่ใช่เป็นเรื่องที่เหลวไหลเสียทีเดียว คงจะมีเค้าไปจากที่ได้พบขวานหินซึ่งจมอยู่ในดิน ถูกฝนตกชุบขึ้นมา มีผู้พบเข้าคิดเห็นว่าเป็นของที่ตกลงมาจากฟ้าในขณะที่ฟ้าผ่าฝนตก ก็เข้าใจเสียว่าเป็นขวานกายสิทธิ์ และเมื่อมีคติอยู่ว่า ฟ้าผ่าเกิดจากเทพเจ้าบนฟ้าเป็นผู้บันดาลก็ย่อมจะถือเอาว่า ขวานหินนี้คงเป็นเทพอาวุธของเทพเจ้าองค์นั้น ชาติต่างๆจึงได้ได้มีเรื่องเทพเจ้าประจำฟ้าผ่าว่าถือขวานพ้องกันอยู่มากชาติ ขวานหินที่กล่าวนี้ มีตัวอย่างอยู่ในพิพิธภัณฑแห่งชาติของเราหนึ่งตู้ ซึ่งอาจไปตรวจดูเองได้ โดยเหตุที่ขวานเหล่านี้ได้มีผู้พบกันในที่ต่างๆทั่วไป จึงเป็นหลักฐานที่ประกอบการสันนิษฐานในทางประวัติศาสตร์ได้อย่างหนึ่งว่ามนุษย์ในสมัยดึกดำบรรพ์ ที่ฝรั่งเรียกว่า ยุคก่อนประวัติศาสตร์คือสมัยก่อนที่มนุษย์รู้จักเขียนหนังสือจดเป็นเรื่องราวไว้ มนุษย์รู้จักเขียนจดเป็นเรื่องราวไว้ มนุษย์รู้จักทำเครื่องมือและอาวุธใช้เป็นครั้งแรก ก็คงเป็นขวานหินนี้เอง คนโบราณเห็นเป็นขวานฟ้า ฉะนั้นแลฯ

บทบาทของรามสูรในเรื่องรามเกียรติ์

บทบาทของรามสูรที่ปรากฏอยู่ในบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 ที่ได้กล่าวถึงบทบาทของรามสูรไว้ด้วยกัน 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 รามสูรแย่งชิงดวงแก้วมณีจากนางเมขลาจนถึงรบกับพระอรชุน

ในตอนนี้จะกล่าวถึงภาคสวรรค์ ที่กล่าวถึงช่วงวสันต์ฤดูหรือฤดูฝน เทวดา-นางฟ้า ก็จะพากันมาเล่นน้ำฝนเป็นที่สนุกสนาน และเมื่อเทวดา - นางฟ้า ได้มาประชุมพร้อมกันก็ได้จับระบำ รำฟ้อน พระอรชุนก็ได้มาร่วมเล่นสนุกสนาน ส่วนนางเมขลาที่มีหน้าที่รักษาพระสมุทอยู่ ในวิมานทุกปี เมื่อถึงหน้าฝนที่เคยไปร่วมประชุมรื่นเริงมิได้ขาด จึงได้นำดวงแก้วมณีไปโยนเล่นร่วมกับเหล่าเทวดา - นางฟ้า

กล่าวถึงรามสูรซึ่งเป็นอสูรเทพบุตร ที่อาศัยอยู่ในกลีบเมฆ มีศรและขวานเพชรเป็นอาวุธรวมทั้งนิสัยที่หยาบช้ำอันธพาล ได้เหาะผ่านมาเห็นนางเมขลาที่โยนลูกแก้วเล่นเป็นแสงแวววาวก็อยากได้ดวงแก้วมณีจากนางเมขลา จึงเข้าไปแย่งชิง ฝ่ายเทวดา - นางฟ้าเมื่อเห็นรามสูรซึ่งมีนิสัยหยาบช้ำอันธพาลก็ได้พากันหลบหนี คงเหลือแต่นางเมขลาที่หลอกล่อรามสูรให้ไล่ติดตามและทำทีจะให้ลูกแก้ว พอรามสูรเข้ามาใกล้ก็หลบหนีและเหาะเหยียดที่ไม่สามารถแย่งชิงลูกแก้วจากนางเมขลาได้ รามสูรจึงโกรธแค้นนางเมขลาเป็นอันมากจึงขว้างขวานเพชรไปหมายจะสังหารนางเมขลา แต่นางเมขลาสามารถหลบหนีไปได้รามสูรจึงไล่ติดตามต่อไป จนพบกับพระอรชุนและในที่สุดรามสูรก็ได้จับพระอรชุนฟาดเข้ากับเหลี่ยมเขาพระสุเมรุ ทำให้พระอรชุนสิ้นชีวิตในทันทีส่วนเขาพระสุเมรุก็เอียงทรุด เมื่อรบชนะพระอรชุนรามสูรก็ได้เหาะกลับไป

ในตอนนี้จะเห็นบทบาทและความสำคัญของรามสูรได้อย่างเด่นชัด โดยที่รามสูรจะเป็นตัวหลักในการดำเนินเรื่อง พร้อมกับบทบาทลักษณะที่มีความสำคัญในด้านอิทธิฤทธิ์ และนิสัยหยาบช้ำ รวมทั้งชัยชนะที่ได้จากพระอรชุนทำให้บทบาทของรามสูร มีความสำคัญมากกว่าตัวละครใดในตอนนี้

ตอนที่ 2 รามสูรถวายนคร

บทบาทของรามสูรในตอนนี้ได้กล่าวถึงในตอนที่กระบวนเสด็จของพระราม ซึ่งเสด็จไปในงานประลองศรแล้วยกศรได้ จึงได้อภิเษกสมรสกับนางสีดา เสร็จแล้วจึงเคลื่อนกระบวนเสด็จกลับกรุงศรีอยุธยา ฝ่ายรามสูรซึ่งได้ลงมาจากสวรรค์แล้วเที่ยวเล่นในป่า เมื่อเห็นกระบวนเสด็จของพระรามจึงได้มาขวางทางแล้วหาเรื่องด้วยอันธพาล และเมื่อรู้ว่าเป็นกระบวนเสด็จของพระราม ซึ่งมีชื่อคล้ายกับตนก็โกรธพร้อมกับประกาศว่าจะแย่งชิงนางสีดาจากพระราม ดังนั้นพระราม ซึ่งมีชื่อคล้ายกับตนก็โกรธพร้อมกับประกาศว่าจะแย่งชิงนางสีดาจากพระราม ดังนั้นรามสูรก็ได้แค้นขวานเพชรทำให้อากาศมืดมิด พระรามจึงได้แผลงศรพาลจันทร์ไป รามสูรเห็นดังนั้นจึงแผลงศรออกไปบ้าง แต่ศรของรามสูรไม่สามารถจะทำอะไรพระรามได้

พระรามจึงแผลงศรอันบิดไปทำลายศรของรามสูรเหล็กในพริบตา รามสูรจึงได้กวัดแกว่งขวานเพชรแล้วขว้างไปส่วนพระรามก็แผลงศรพลายวาดออกไปทำลายขวานเพชรของรามสูร ทำให้รามสูรไล่จับบนราชรถของพระรามหมายจะฟาดให้ตาย พระรามจึงฟาดด้วยคันศรทำให้รามสูรกระเด็นไปด้วยฤทธิ์ของศรและบาดเจ็บแทบสิ้นชีวิต และเมื่อมองเห็นพระรามเป็นนารายณ์สี่กรก็ตกใจแล้วคลานเข้าไปกราบบาท ขอโทษพระรามซึ่งเป็นพระนารายณ์อวตารจึงได้ยกโทษให้และสอนรามสูรอย่าได้ประพฤติดนเป็นอันธพาลอีก

รามสูรจึงได้ถวายศร ที่พระอิศวรประทานให้แก่ตรีเมฆผู้เป็นอัยกาที่ได้ให้ไว้แก่ตนกับพระราม จากนั้นรามสูรจึงได้เหาะกลับไป กระบวนเสด็จของพระรามก็ได้เดินทางต่อไป

บทบาทของรามสูรในตอนนี้ ความสำคัญและบทบาทของรามสูรได้ลดลงจากตอนแรก เนื่องจากรามสูรเมื่อรบกับพระรามแล้วแพ้ในที่สุดจึงต้องถวายศรให้แก่พระราม

บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ตอนรามสูรถวายศร

มาจะกล่าวบทไป	ถึงรามสูรยักษา
อยู่ยังวิมานรัตนา	กึ่งมหาเมรุบรรพต
ในชั้นจาดุมหาราช	ร้ายกาจฤทธิ์ไกรดั่งไฟกรด
เลื่องชื่อลือนามขามยศ	หยาบซ่าสาหัสเป็นพันนัก
มีแต่รียาสาธารณ์	รุกรานเที่ยวไปทั้งไตรจักร
มนุษย์ครุฑาสุรารักษ์	กลัวเดชขุนยักษ์ผู้ศักดิ์ดา
คิดจะไปเที่ยวประพาส	ชมพฤษยาชาติในป่า
แต่งองค์ทรงเครื่องอลังการ	รจนาค้วยทิพอาภรณ์
ทำสง่าดั่งท้าวเวสสุวัณ	กุมภัณฑ์เหน็บขวานแล้วถือศร
ออกจากวิมานลงกรณ์	สำแดงฤทธิ์รอนเหาะไป ฯ

๑ ๑๐ คำ ฯ กราว

ต้นหมอกออกกกลีบเมฆา	ถึงแดนมิถิลากรุงใหญ่
ลงยังชายป่าพนาลัย	เที่ยวไปตามแถวแนวธาร ฯ

๑ ๒ คำ ฯ

ชมพรรณผ่องสัตว์จัตุบาท	สีหราชไกรสรคชสาร
โตกิเลนสิงห์ขันธ์เนื้อฟาน	พาลย์คัมภีร์เร่ร้ายจามรี
เลียงผาล่าเลียบเหนือผา	ทักกะทอนรพาม่นหมี่
ทั้งหมดลึงค่างบ่างชะนี	คชสีห์เที่ยวท่องตามกัน
เสือเหลืองอย่างเยื้องยื่นหยัด	นรสิงห์เร่สัตว์ระเห็จหัน
กระต่ายเต็นเล่น โลกพัลวัน	ฉมันเมียงเคียงคู่เป็นหมู่จร

กระทิงเที่ยวเคี้ยวเคี้ยวกรีนร้อง	โคคะนองตามคณาการ
กวางทรายละมั่งพั้งพอน	วังซ่อนตามเชิงบรรพต
เป็นหมู่หมู่คูเพลินจำเรียดา	สับสนไปมาไม่รู้หมด
ชมพลาทางทางเที่ยงเลี้ยวลค	บทจรไปตามพนาลี ฯ

๑ ๑๐ คำ ๑ เพลง

ร่าย

เหลือบแลเห็นฝูงพลากร	รรัตนอัศครอิ่งมี
ครั้นครั้นสนั่นปัดพี	อสุรีก็เดินเข้ามา ฯ

๑ ๒ คำ ๑

ยื่นขวางที่ทางพนาเวศ	ลำแดงฤทธิเดชเกล้ากล้า
แล้วร้องประกาศด้วยวาจา	ว่าเหวยมนุษย์เท่าแมงโย
อันซึ่งเจ้านายของเอ็งนี่	มีนามกรเป็นไฉน
ถิ่นฐานบ้านเมืองอยู่แห่งใด	พากันมาไยในไพร่วัน ฯ

๑ ๔ คำ ๑

บัดนั้น	พวกทหารกองหน้าคนขยัน
เหลือบแลไปเห็นกุมภันท์	กายนั้นใหญ่หลวมหมีมา
ตกใจตะลึงทั้งไพร่นาย	ต่างคนเหลียวซ้ายแลขวา
ที่กล้าก็ตอบวาจา	ว่าเหวยคูก่อนอสุรี
อันนามกรพระทรงยศ	ชื่อท้าวทศรถเรืองศรี
เป็นจอมจรรโลงธานี	ได้ผ่านบุรีอยุธยา
พระองค์ขาดราทวยหาญ	ไปแต่งการพระโอรสา
ซึ่งยกศึลปีในเมืองมิถิลา	ได้นางจะพาไปเวียงชัย
ท่านไม่รู้หรือจึงมาถาม	จะเกรงขามพระรามก็หาไม่
อย่าพักอาจองทะนงใจ	จะบรรลือเป็นมธุลีกัลป์ ฯ

๑ ๑๐ คำ ๑

เมื่อนั้น	รามสูรฤทธิแรงแข็งขัน
ได้ฟังโกรธาขบฟัน	กุมภันท์ร้องตอบด้วยคำพาล
เจ้ามิ่งซึ่งชื่อว่ารามศ	อันมีฤทธิเดชกล้าหาญ
วันนี้ชีวิตจะวายปราณ	ด้วยมือพระกาลราวี
ว่าแล้วแกร่งศรกระที่บบาท	ทำอำนาจดั่งพญาราชสีห์
โศด โสน โจนจ้วงทะลวงตี	ไล่หมูโยธิเข้ามา ฯ

๑ ๖ คำ ๑ เชิด

บัดนั้น
ต่างตนกลัวฤทธิ์สุรา
ตัวสั้นหน้าซัดไม่สมประดี
ตกจากม้ารถอุษร

๑ ๔ คำ ๑ เชิด

เมื่อนั้น
ครั้งถึงหน้ารถสุวรรณ
กับนางสีดานางลักษณ
จึงว่าเหวมนุชย์อหังการ
ยกตนพันศักดิ์ว่าชื่อราม
อันตัวของเอ็งจะบรรลัย

๑ ๖ คำ ๑ เจรจา

เมื่อนั้น
ได้ฟังอสุราพาที
ตัวเอ็งนี้หรือจะชิงนาง
กูคือพระนารายณ์เรื่องซัย
จะสังหารผลาญหมู่กุ่มกณฑ์
มีงนี้ชื่อไรอหังการ

๑ ๖ คำ ๑ เจรจา

เมื่อนั้น
ได้ฟังคั้งแค้นในวิญญาณ
กูชื่อรามสุรเทวศร์
เอ็งเป็นมนุษย์เท่าตัวไร
หึงห้อยหรือจะเทียมสุรียน
แต่พระอรชุนศักดา
เอ็งนี้ถึงพรหมลิจิต
ว่าแล้วกระที่บสุธาธาร
เป็นควันกลุ่มคุ่มดวงอโณทัย
อากาศครันครัน โกลี

พวกพลทวยหาญทัพหน้า
สุดปัญญาที่จะรอดต่อกร
คังมฤคิเห็นไกรสร
วิ่งซอนเข้าไปในอารัญฯ

รามสุรฤทธิแรงแข็งขัน
กุ่มกณฑ์แลเห็นพระราม
ผิวพัศตร์คังเทพเสขา
พาหญิงผ่านหน้ากุ่มมาโย
ให้ต้องนามกุ่มผู้เป็นใหญ่
กุ่มจะพาเมียไปบัดนี้ ๑

พระรามสุรียังศ์เรื่องศรี
จึงมาพจนารถตอบไป
อวดอ้างเจรจาหยาบใหญ่
ไวกุณฐ์มาเป็นพระราม
ซึ่งอาชรรพ์ทุจริตริยา
ไม่รู้ว่ชีวาจะวายปราณฯ

รามสุรฤทธิไกรใจหาญ
ตบหัตถ์ฉัดฉานแล้วตอบไป
ทรงเดชฟากฟ้าดินไหว
เหตุใดว่าอวดตารมา
อย่างพัศอวดตนว่าแล้วกล้า
กูยังล้างชีวาวายปราณ
ชีวิตจะสิ้นสังขาร
แก่วังขวานสำแดงฤทธิ
มิได้เห็นกายชกษี
อสุณีเปรี๊ยะเปรี๊ยะในเมฆาฯ

๑ ๑๐ คำ ฯ เชิด

เมื่อนั้น
 ท้องอืดเรศเสียดา
 ได้ยินเสียงสนั่นครันครัน
 บดบังไปทั้งพนาคร
 ตกใจเพียงสิ้นชีวาตม์
 บรรดาพวกพลโยธี

สามพระมเหสีเสนาหา
 ผุ่งก้านัดโยธาพลากร
 สะเทือนพื้นหิมเวศสิงขร
 อัมพรมือคู้มดั่งราตรี
 บ้างร้องกรีดหวีดหวาดอึ้งมี
 วิงหนีล้มพะปะกัน ฯ

๑ ๖ คำ ฯ เชิด

เมื่อนั้น
 ได้ยินเสียงอื้ออึงทั้งไพรวัน
 จึงมีพระราชวาที
 จะกลัวมันไยนะบังอร

ท้าวทศธรรังสรรค์
 ก็รู้ว่ากุมภภัณฑ์มาราญรอน
 ปลอบสามมเหสีดวงสมร
 คอยดูฤทธิ์รอนพระลูกรัก ฯ

๑ ๔ คำ ฯ เชิด

เมื่อนั้น
 ครันเห็นนางสีดาอุพาพัศตร์
 จึงสวมสอดคอดองควนิดา
 ถึงจะกลุ่มดินฟ้ามาราวี
 ว่าแล้วจับศรพาลจันทร์
 งามทรงดั่งองค์มัทวาน

พระหริวงค์องค์นารายณ์ทรงจักร
 นงลักษณ์ตกใจไม่สมประดี
 แก้วตาอย่ากลัวยักษ์
 พี่นี้จะฆ่าให้วายปราณ
 พาดสายย่นย่นสำแดงหาญ
 ผ่านฟ้าก็ผาดแผลงไป ฯ

๑ ๖ คำ ฯ เชิด

เสียงสนั่นครันครันอากาศ
 แสงสว่างดั่งดวงอินทัย

พสุธาภิรมนาทหวาดไหว
 แลไปก็เห็นอสุรา ฯ

๑ ๒ คำ ฯ

เมื่อนั้น
 เห็นศรมนุษย์แผลงมา
 พิโรธโกรธเกรี้ยวเคี้ยวกราม
 จับศรพาดสายย่นย่น

จึงรามสูรยักษา
 ด้วยกำลังศักดาชาญกรรจ์
 คำรามดั่งเสียงฟ้าลั่น
 กุมภภัณฑ์ผาดแผลงไปด้วยฤทธิ์ ฯ

๑ ๔ คำ ฯ เชิด

เสียงสนั่นดั่งเสียงฟ้าฟาด
 ศรเวียนรอบรถชวลิต

ไหวหวาดถึงชั้นคุสิต
 ไม่เข้าชิดองค์พระจักรา ฯ

๑ ๒ คำ ฯ

เมื่อนั้น
เห็นรามสูรพาลา
จึงจับอศนีวาทพาดสาย
นำหว่งด้วยกำลั้งอินทรีย์

พระพิษณูรักษ์นำถา
เพลงศรศัสตรามาราวิ
หมายลั้งอาวุธยักษี
เพลงสนั่นทั้งตรีโลกาฯ

๑ ๔ คำ ๑ เชิด

กลับเป็นจักรแก้วแววไว
แหลกลงไม่ทันพริบตา

ตรงไปลั้งศรยักษยา
ด้วยอานุภาพพระสี่กร ๑

๑ ๒ คำ ๑

เมื่อนั้น
กริ้วโกรธพิโรธคั่งไฟพอน

รามสูรขุนมารชาญสมร
จับขวานฤทธิรอนขว้างไป ๑

๑ ๒ คำ ๑ เชิด

ครั้นครั้นสนั่นเวหน
เป็นยับยับแสงอโณทัย

เสียงคั่งเสียงฝนท่าใหญ่
เข้าไปไล่ศรพระจักรี ๑

๑ ๒ คำ ๑ เชิด

เมื่อนั้น
เห็นขวานรามสูรอสุรี
จึงชักแสงศรพลายวาท
พาดสายหมายมุ่งไม่วางตา

พระรามสุริยวงศ์เรืองศรี
มีอานุภาพมहिมา
อันมีอำนาจแก้วกล้า
ผ่านฟ้าพาดเพลงไปด้วยฤทธิ ๑

๑ ๔ คำ ๑ เชิด

พระเมรุสถัถณ์ครั้นครั้น
มีดมนอนชการไปทุกทิศ

ตลอดพื้นพิภพอักนิษฐ์
ศรสิทธิ์ลั้งขวานอสุราฯ

๑ ๔ คำ ๑ คุกพาทย์

เมื่อนั้น
กวัดแกว่งศิลาปีชยคั่งไฟพอน
ต่างตีต่างรับสับสน
ต่างหมายเช่นฆ่าราวี

พระสุริยวงศ์องค์นารายณ์ทรงศร
ลงไล่ราญรอนอสุรี
ต่างตนไม่ท้อถอยหนี
ต่างมีฤทธิไม่ละกันฯ

๑ ๔ คำ ๑ เชิด

เมื่อนั้น
หักหาญราญรุกบุกบัน
ต่างแก้วต่อกล้าสัประยุทธ์
กลอกกลับจับกันไปมา

รามสูรฤทธิแรงแจ้งจัน
โรมรัน ไม่คิดชีวา
ต่างแกว่งอาวุธเงื้อง่า
หันเหียนเปลี่ยนท่าราวีฯ

๑ ๔ คำ ๑ เชิด

เมื่อนั้น
รับรองป้องปัดในที

พระอวตารผู้ชายชัยศรี
ภูมิใจจับกุมภันท์ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

เท่าขวานั้นเหยียบเข้าซ้าย
แกว่งศรฤทธิไกรดั่งไฟกลปี

มาตรฐานายจะล้างชีวาสัตย์
ทรงธรรมดีต้องอสุราฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด โอด

เมื่อนั้น
ความเจ็บเพียงสิ้นชีวา
โอ้อ่าเสียงแรงภูมิฤทธิ
มาเพิ่มนุษย์ตัวเท่าไร
จะลือชวไปทั่วกลป่า
รำพลางทางคูพระจักรี
ถือสังข์จักคทาเพชรพราย
วิ่งเข้ากราบบาทหูลวอน
อันตัวข้านี้โทษผิด
ด้วยไม่ฟังพระโองการ

จึงรามสูรยักษา
โสกาสลดระทดใจ
ทั่วทั้งทศทิศก็ปราบได้
น้อยใจเป็นพินพันทวี
อภัยศเทวาทุกราศี
อสุรีก็เห็นเป็นสี่กร
ก็แจ้งว่านารายณ์ทรงศร
ภูธรจงได้โปรดปราน
ชีวิตถึงสิ้นสังขาร
ขอประทานซึ่งชีพชีวันฯ

ฯ ๑๐ คำ ฯ

เมื่อนั้น
ได้ฟังขุนมารชาญฉกรรจ์
ยิ้มแล้วจึงกล่าวสุนทร
ตัวเราผู้ทรงศักดิ์ดา
อวตารลงมาปราบยุค
ดับเข็ญเย็นพื้นปัดพี
ซึ่งท่านรู้ตัวว่าทำผิด
ตั้งแต่วันนี้สืบไป

พระสุริยวงศ์องค์นารายณ์รังสรรค์
รำพันทูลขอชีวา
ดูกรรมรามสูรยักษา
เป็นจรรโลงโลกาธานี
จะให้โลกเป็นสุขเกษมศรี
เป็นที่พำนักแดนไตร
ชีวิตนั้นเราจะยกให้
จงตั้งอยู่ในสังขารม์ ฯ

ฯ ๘ คำ ฯ

เมื่อนั้น
ได้ฟังพระองค์ทรงสุบรรณ
ซึ่งพระเมตตากากรุญ
ตัวข้าไม่มีสิ่งใด
ครนี้พระสขมภูวญาณ
ผู้เป็นอัยกาธิบดี

รามสูรฤทธิแรงแข็งขัน
กุมภันท์กราบบาทแล้วทูลไป
พระคุณนั้นหาที่สุดไม่
สนองได้เบื้องบาทพระจักรี
ประทานองค์ตรีเมษยักษี
ข้านี้จึงได้สืบมา

ขอถวายไว้ได้เบื้องบาท
จะได้ล้างอสุรพาลา

พระตรีภูวนารณนาถา
ซึ่งเป็นเสียนโลกาสาธารณ์ ฯ

ฯ ๘ คำ ฯ เจริญ

เมื่อนั้น
รับศรจากกรขุนมาร

พระทรงภพลบโลกทุกสถาน
ผ่านฟ้าขึ้นชมยินดี ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

เมื่อนั้น
ถวายศรแล้วลาพระจักรี

จึงรามสูรยักษี
อสุรีเหาะไปในอัมพร ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

ตอนที่ 3 ตอนพระพรตพิโรธฝน

ในตอนนี้ได้กล่าวถึงองค์วาลาหกได้ออกมาสำแดงฤทธิ์เป็นพายุในช่วงวสันต์ฤดูทำให้ฝนตก
น้ำนองไปทั้งแผ่นดิน ฝ่ายนางเมขลาเมื่อเห็นฝนตกก็ได้ออกมาเล่นฝนพร้อมกับนำดวงแก้วมณีออก
มาโยนเล่น ในขณะนั้นได้มีปะโรตซึ่งเป็นยักษ์และมีศรเป็นอาวุธก็ได้ไล่แย่งชิงดวงแก้วมณีจากนาง
เมขลา เมื่อปะโรตเข้ามาใกล้นางเมขลาก็นำดวงแก้วมณีออกมาล่อทำให้เกิดแสงแวววาวจึงทำให้ไม่
เห็นนางเมขลา เมื่อปะโรตออกห่างจึงเห็นนางเมขลา

ฝ่ายรามสูรเมื่อเห็นปะโรตไล่แย่งดวงแก้วมณีจากนางเมขลา จึงมีความอยากได้ดวงแก้วมณี
จากนางเมขลาบ้าง ฝ่ายนางเมขลาจึงรำล่อรามสูรและปะโรต ซึ่งทำให้ยักษ์ทั้งสองมีความโกรธ
แค้นนางเมขลา รามสูรจึงขว้างขวานส่วนปะโรตก็แผลงศร ทำให้เกิดเสียงสนั่นหวั่นไหวทำให้ดิน
ฟ้าอากาศมืดมน พระพรตจึงพิโรธเนื่องจากจะยกทัพกลับกรุงศรีอยุธยาพิเภกจึงทรงแนะนำให้พระ
พรตแผลงศรไล่องค์วาลาหก เพื่อให้ฝนไปตกที่อื่น เมื่อแผลงศรไปแล้วทำให้ฝนหยุดตก นางเมขลา
ปะโรต และรามสูรจึงได้หายไปดินฟ้าอากาศที่มีมืดมิดก็กลับสว่างขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ ๒ คำ ๑

เปรี้ยวเปรี้ยวคั่งเสียดลมหกาล
แผ่นโชนโชนทะยานด้วยว่องไว

ขุนเขาจักรวาลสะท้อนไหว
หมายใจชิงดวงจินดา ๑

๑ ๒ คำ ๑

เมื่อนั้น
เห็นรามสูรโล่มา
ไม่คิดครั้นคร้ามขามใจ
กลอกแก้วแวววับไปพลาง
ครั้นสองขัณฑ์ใกล้ซัดก็ซ่อนแก้ว
เห็นห่างก็โยนดวงมณี

โหมนางมณีเมขลา
ทิ้งปโรตสูรากันกาง
เลี้ยวล้อเวียนไวมิให้ห่าง
ทำอย่างจะให้สูริ
แล้วลอดตลบเลี้ยวหนี
ทำที่เยาะเย้ยไปมา ๑

๑ ๖ คำ ๑

เมื่อนั้น
ทั้งองค์ปโรตสูรา
ครั้นแก้วแววแสงวาววับ
มีดมิดคว่ำผัดก็ซัดใจ

รามสูรฤทธิไกรใจหาญ
ต่างฉวยต่างคว้าวุ่นไป
ก็โชนจับด้วยกำลังจะใคร่ได้
ต่างไล่ติดตามนางเทวี ๑

๑ ๔ คำ ๑

เมื่อนั้น
มาในกลางป่าพนาถี
เห็นมีดมนอนธการทั้งอากาศ
ฝนตกน้ำนองพสุธา
ไม้ไผ่ลู่ลุ่มหักโค่น
พิโรธโกรธกริ้วดั่งไฟฟอน

จึงองค์พระพรตเรื่องศรี
ไฉนสืบสืโยชน์คณนา
โหวหวาดครั้นครั้นทุกทิสา
ท่วมป่าท่าทางเสด็จจร
พายุพัดอิงอลไม่หยุดหย่อน
จับศรเงื้อง่าจะแผลงไป ๑

๑ ๖ คำ ๑

บัดนั้น
ตกใจกอดข้อพระบาทไว้
ไม่ควรพระบาทจะกริ้วโกรธ
อันธรรมดาโลกประเวณี
ครั้นพิรุณออกจากวิมาน
ฝูงสัตว์ทั่วทั้งโลกา
จงสังสรไปไถ่ลาหก
มรคาก็จะไม่ขากใจ

พิเภกผู้มีอัชฌาสัย
แล้วกราบทูลไปทันใด
องค์ปโรตเทเวศร์เรื่องศรี
ย่อมมีแต่กาลก่อนมา
ก็บันดาลฝนตกในแหล่งหล้า
ได้อาศัยน้ำฟ้าสำราญใจ
อย่างให้ฝนตกในที่ใกล้
ภูวนายจงทรงพระเมตตา ๑

๑ ๘ คำ ๑

เมื่อนั้น
ได้ฟังสังสรศักดิ์ดา

พระพรตสุริยวงศ์นาถา
ผ่านฟ้าผาดเปล่งไปทันที ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

เสียงสนั่นครั้นครั้นอัมพร
ทั้งปโรตรามสุรอสูรี

ศรไถ่เวลาหกรื่องศรี
นางมณีเมฆลาภี่หนีไป ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อสุรเทพบุตร

อสุรเทพบุตรในเรื่องรามเกียรติ์

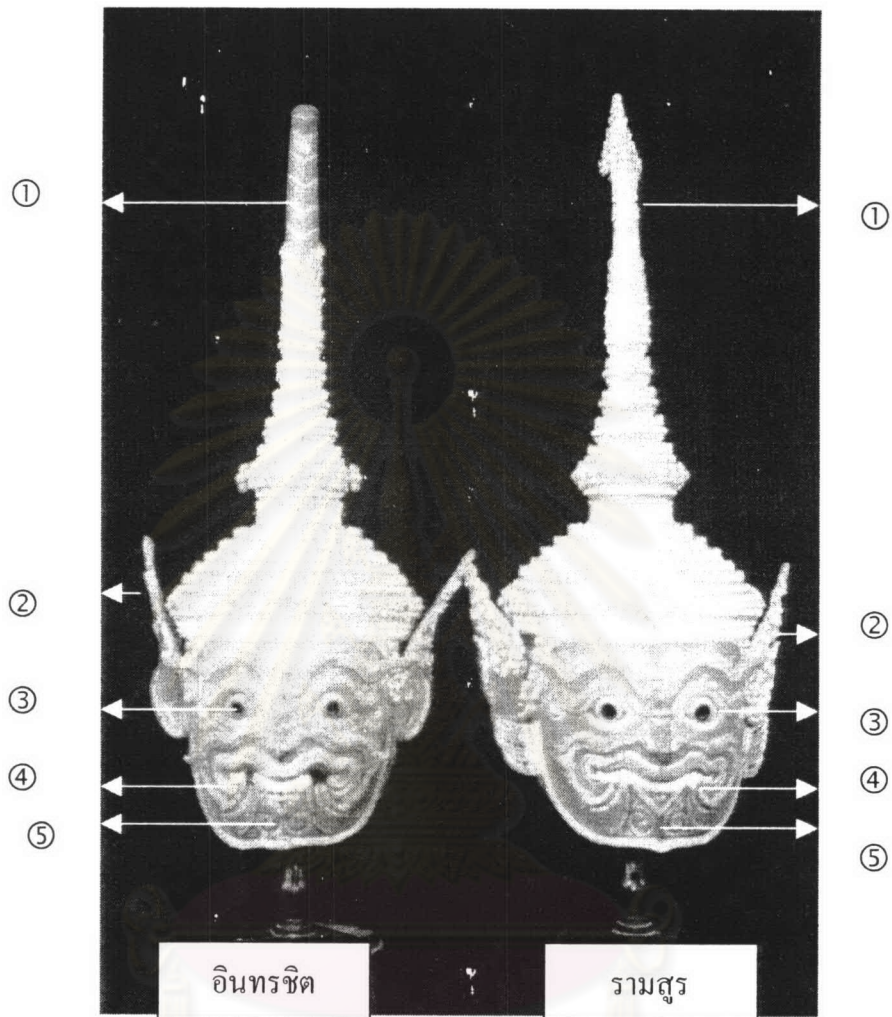
1. รามสูร	สีเขียว 1 หน้า 2 มือ มงกุฎกาบไฝ
2. ปโรต	สีม่วงแก่ 1 หน้า 2 มือ มงกุฎกาบไฝ
3. พिराप	สีม่วงแก่ 1 หน้า 2 มือ
(พिरापป่า หัวโล้น มีกายเป็นวงทักษิณาวัญ)
(พिरापทรงเครื่อง มงกุฎยอดเดินหน)
4. เหรันต์หรือเหรันตทูต	สีม่วงอ่อน 1 หน้า 2 มือ มงกุฎจีน
5. หิรันตยักษ	สีทอง 1 หน้า 2 มือ มงกุฎกระหนก
6. ปทูตทนต์ หรือ ประทูตัน	สีหงดิน 1 หน้า 2 มือ มงกุฎจิบ
7. อสูรพัคตร์หรืออสูรพรหม	สีหงสบาท 4 หน้า 8 มือ มงกุฎชัย
8. นนทุก	สีเขียว 1 หน้า 2 มือ หัวโล้น

ที่มา

ประพันธ์ สุคนธชาติ. หัวโชน พงศไณเรื่องรามเกียรติ์. (กรุงเทพฯ ฯ : อมรินทร์
พริ้นตัง กรู๊ฟ จำกัด, 2534.)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

ภาพที่ 424 เปรียบเทียบศีรษะอินทรชิตกับรามสูร

ที่มา: งานเครื่องแต่งกาย วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง

ประเสริฐ สันติพงษ์ ถ่ายภาพ

อินทรชิต

รามสูร

1. มงกุฎยอดบัว (เดินหน)
2. จอนหูนุ้ย
3. ตาโพลง
4. เขี้ยวดอกมะลิ
5. ปากขบ

1. มงกุฎกาบไฟปลายกนก
2. จอนหูยักษ์
3. ตาโพลง
4. เขี้ยวดอกมะลิ
5. ปากขบ

มงกุฎยอดพัด
(เดินหน)

มงกุฎกาบไผ่
(ปลายกนก)

จอหนุมนุชย์

จอหนุยกษ์

ภาพที่ 425 ศีรษะอินทรชิตและรามสูร ด้านข้าง
 ที่มา: งานเครื่องแต่งกาย วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
 ประเสริฐ สันติพงษ์ ถ่ายภาพ

ภาพที่ 426 ศีรษะอินทราชิตกับศีรษะรามสูรด้านหลัง
 ที่มา:งานเครื่องแต่งกาย วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
 ประเสริฐ สันติพงษ์ ถ่ายภาพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 427 ศีรษะรามสูร แบบเปิดหน้า*

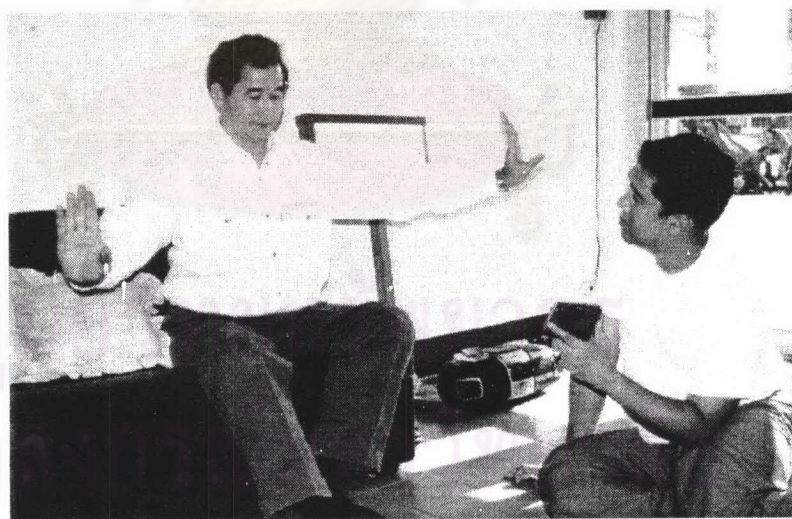
ใช้สำหรับหน้าเขียน พระราชประดิษฐ์ ในรัชกาลที่ 6
(สำเนาภาพจากหนังสือ ศิลป์ ละคอนรำ หรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย ของชนิด อยู่โพธิ์)

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ทเบ็กรงค์คำ
บรรพ์ รามสูรชิงแก้ว เพื่อใช้ในการแสดงเบ็กรงค์ โงน แล้วยังได้ทรงประดิษฐ์ศีรษะขึ้นมากมาย รวม
ทั้งศีรษะรามสูรในลักษณะหน้าแบบยักษ์ แล้วสวมศีรษะรามสูรแบบโพกผ้าสีเขียว

* เปิดหน้า หมายถึง จะเห็นหน้าผู้แสดง

ภาพที่ 428 ต่อกระบวนทำรำรามสูร จากอาจารย์สมศักดิ์ ทัตติ

ภาพที่ 429 สัมภาษณ์ อาจารย์สมศักดิ์ ทัตติ

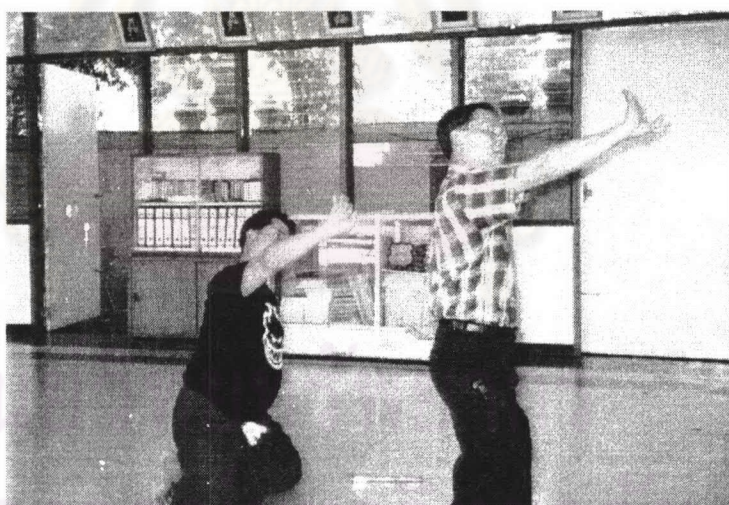
ภาพที่ 430 ต่อกะบวนทำรามสูรบรรชุน
จากอาจารย์อุดม อังสุธร และอาจารย์ทองสุข จำเริญพฤกษ์

ภาพที่ 431 อาจารย์อุดม อังสุธร และอาจารย์ทองสุข จำเริญพฤกษ์
แสดงกะบวนทำรามสูร บรรชุน

ภาพที่ 432 ต่อกระบวนท่ารำ จากอาจารย์ประดิษฐ์ ศิลปะสมบัติ

ภาพที่ 433 ต่อกระบวนท่ารำจากอาจารย์ประเมษฐ์ บุญยะชัย

ภาพที่ 434

ภาพที่ 435

ภาพที่ 434- 435 ต่อกระบวนการทำร่ำธรรมสูรกับนางเมขลา
จากอาจารย์นพรัตน์ หวังในธรรม

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายประเสริฐ สันติพงษ์ เกิดวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2509 ที่อำเภอเมือง จังหวัด
อ่างทอง สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต(นาฏศิลป์ไทย) คณะนาฏศิลป์และ
ดุริยางค์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ. 2532 เข้าศึกษาต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2544 ปัจจุบันรับราชการที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 6

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย